

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδὴ περ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ διήγησιν⁴ περὶ τῶν **1**
 πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς **2**
 αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξεν ἡμεῖς, παρηκολουθηκότες⁹ **3**
 ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹ καθεξῆς¹² σοι γράψαι, κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα **4**
 ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης¹⁵ λόγων τὴν ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις ὀνόματι **5**
 Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας¹⁸ Ἀβιά: καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών,
 καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.¹⁹ Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφοτέροι²⁰ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, **6**
 πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν²¹ τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²² **7**

¹ ἐπειδὴ περ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εὖς, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφωρέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τὸς, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, οὐ, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, οὐ, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηχέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, οὐ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²⁰ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²¹ δικαίωμα, τὸς, τό, regulation, righteous deed. ²² ἄμεμπτος, blameless.

Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι¹ ἡ Ἑλισάβετ² ἦν στεῖρα,³ καὶ ἀμφοτέροι⁴
προβεβηκότες⁵ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν⁶ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει⁷ τῆς ἐφημερίας⁸ αὐτοῦ ἔναντι⁹ τοῦ 8
θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος¹⁰ τῆς ἱερατείας,¹¹ ἔλαχεν¹² τοῦ θυμιάσαι¹³ εἰσελθὼν εἰς τὸν 9
ναὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ 10
τοῦ θυμιάματος.¹⁴ Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ 11
θυσιαστηρίου¹⁵ τοῦ θυμιάματος.¹⁴ Καὶ ἐταράχθη¹⁶ Ζαχαρίας¹⁷ ἰδὼν, καὶ φόβος 12
ἐπέπεσεν¹⁸ ἐπ' αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία:¹⁷ 13
διότι¹⁹ εἰσηκούσθη²⁰ ἡ δέησίς²¹ σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἑλισάβετ² γεννήσει υἱόν σοι,
καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις,²² 14
καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει²³ αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ 15

¹ καθότι, according as, because. ² Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ³ στεῖρος, barren. ⁴ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁵ προβαίνω, go forward, advance. ⁶ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ⁷ τάξις, εὖς, ἡ, arranging, order. ⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ⁹ ἔναντι, before (gen), before. ¹⁰ ἔθος, οὖς, τό, custom. ¹¹ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ¹² λαγχάνω, chose by lot, receive. ¹³ θυμιάω, burn or offer incense, burn incense. ¹⁴ θυμίαμα, τος, τό, incense. ¹⁵ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁶ ταραάσσω, trouble, agitate. ¹⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁹ διότι, because, on this account. ²⁰ εἰσακούω, listen, hear. ²¹ δέησις, εὖς, ἡ, entreaty, prayer. ²² ἀγαλλίασις, εὖς, ἡ, delight, great joy. ²³ γέννησις, εὖς, ἡ, nativity, birth.

κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα¹ οὐ μὴ πῖνῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι
ἐκ κοιλίας² μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ 16
κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν: καὶ αὐτὸς προελεύσεται³ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι 17
καὶ δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς⁴ ἐν
φρονήσει⁵ δικαίων, ἐτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.⁶ Καὶ εἶπεν 18
Ζαχαρίας⁷ πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; Ἐγὼ γάρ εἰμι
πρεσβύτης,⁸ καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα⁹ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ 19
ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ¹⁰ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ: καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καὶ 20
ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν¹¹ καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα,
ἀνθ¹² ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν
καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν¹³ τὸν Ζαχαρίαν:⁷ καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ 21
χρονίζειν¹⁴ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς: καὶ 22

¹ σίκερα, τό, beer, liquor. ² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ³ προέρχομαι, go in front, precede. ⁴ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ⁵ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ⁶ κατασκευάζω, prepare, build. ⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁸ πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ⁹ προβαίνω, go forward, advance. ¹⁰ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ¹¹ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹² ἀντί, instead of, in place of. ¹³ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁴ χρονίζω, spend or take time, delay.

ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν¹ ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων² αὐτοῖς,
καὶ διέμενεν³ κωφός.⁴ Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας⁵ 23
αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν⁶ Ἑλισάβετ⁷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ 24
περιέκρυβεν⁸ ἑαυτὴν μῆνας⁹ πέντε, λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος 25
ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν¹⁰ ἀφελεῖν¹¹ τὸ ὄνειδος¹² μου ἐν ἀνθρώποις.

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ⁹ τῷ ἕκτῳ¹³ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ¹⁴ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν 26
τῆς Γαλιλαίας, ἧ ὄνομα Ναζαρέτ,¹⁵ πρὸς παρθένον¹⁶ μεμνηστευμένην¹⁷ ἀνδρί, ᾧ 27
ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυὶδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου¹⁶ Μαριάμ. Καὶ 28
εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπεν, Χαῖρε, κεχαριτωμένη·¹⁸ ὁ κύριος μετὰ
σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη¹⁹ ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, 29

¹ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ² διανεύω, make a sign, nod continually. ³ διαμένω, remain, continue. ⁴ κωφός, deaf, dumb. ⁵ λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁷ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁸ περικρύπτω, conceal, hide. ⁹ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁰ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹² ὄνειδος, οὐς, τό, disgrace, reproach. ¹³ ἕκτος, sixth. ¹⁴ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ¹⁵ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁶ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁷ μνηστεύω, ask in marriage. ¹⁸ χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ¹⁹ διαταράσσω, trouble greatly, agitate.

καὶ διελογίζετο¹ ποταπὸς² εἶη ὁ ἀσπασμὸς³ οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, 30
 Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδοὺ, συλλήψῃ⁴ ἐν 31
 γαστρὶ,⁵ καὶ τέξῃ⁶ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται 32
 μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου⁷ κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον
 Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει⁸ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, 33
 καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, 34
 Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν 35
 αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται⁹ ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου⁷ ἐπισκιάσει¹⁰ σοι·
 διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, Ἑλισάβετ¹¹ ἡ 36
 συγγενής¹² σου, καὶ αὕτη συνειληφυῖα⁴ υἱὸν ἐν γήρει¹³ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν¹⁴
 ἕκτος¹⁵ ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ.¹⁶ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ¹⁷ παρὰ τῷ θεῷ 37
 πᾶν ῥῆμα. Εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδοὺ, ἡ δούλη¹⁸ κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά 38

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² ποταπός, what kind of? what type of? ³ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ τίκτω, give birth to, bear. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ βασιλεύω, reign, rule. ⁹ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁰ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹¹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹² συγγενής, kindred, relative. ¹³ γῆρας, ρως, τό, old age. ¹⁴ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁵ ἕκτος, sixth. ¹⁶ στείρος, barren. ¹⁷ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹⁸ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman.

σου. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινὴν¹ μετὰ 39
 σπουδῆς,² εἰς πόλιν Ἰούδα,³ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου,⁴ καὶ 40
 ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.⁵ Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἑλισάβετ⁵ τὸν ἀσπασμὸν 41
 τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν⁷ τὸ βρέφος⁸ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁹ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη
 πνεύματος ἁγίου ἡ Ἑλισάβετ,⁵ καὶ ἀνεφώνησεν¹⁰ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, 42
 Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας⁹ σου. Καὶ 43
 πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με; Ἴδού γάρ, ὡς 44
 ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ⁶ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν⁷ τὸ βρέφος⁸ ἐν
 ἀγαλλιάσει¹¹ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁹ μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις 45
 τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν Μαριάμ, Μεγαλύνει¹³ ἡ ψυχὴ 46
 μου τὸν κύριον, καὶ ἠγαλλίασεν¹⁴ τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί¹⁵ μου. 47

¹ ὄρεινός, hill country, mountainous. ² σπουδῇ, ἤς, ἡ, haste, diligence. ³ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁶ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁷ σκιρτάω, leap, leap for joy. ⁸ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ ἀναφωνέω, cry out, call out. ¹¹ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹² τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ¹³ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁴ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁵ σωτήρ, ἥρος, ὁ, savior, deliverer.

Ὅτι ἐπέβλεψεν¹ ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν² τῆς δούλης³ αὐτοῦ. Ἴδου γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν
 μακαριοῦσίν⁴ με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα⁵ ὁ δυνατός, καὶ 49
 ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις 50
 αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος⁶ ἐν βραχίονι⁷ αὐτοῦ: διεσκόρπισεν⁸ ὑπερηφάνους⁹ 51
 διανοίᾳ¹⁰ καρδίας αὐτῶν. Καθεῖλεν¹¹ δυνάστας¹² ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσεν¹³ 52
 ταπεινούς.¹⁴ Πεινῶντας¹⁵ ἐνέπλησεν¹⁶ ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας¹⁷ ἐξαπέστειλεν 53
 κενούς.¹⁹ Ἀντελάβετο²⁰ Ἰσραὴλ παιδὸς²¹ αὐτοῦ, μνησθῆναι²² ἐλέους, καθὼς 54
 ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν
 αἰῶνα.

¹ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ² ταπείνωσις, εὐς, ἡ, humiliation, humble state. ³ δούλη, ἡς, ἡ, female slave, bondwoman. ⁴ μακαρίζω, consider blessed, happy. ⁵ μεγαλεῖος, greatness, magnificence. ⁶ κράτος, οὐς, τό, power, dominion. ⁷ βραχίον, ονος, ὁ, arm, strength. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ¹⁰ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ¹¹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹² δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ¹³ ὕψω, lift up, exalt. ¹⁴ ταπεινός, humble, downcast. ¹⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁶ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹⁷ πλουτέω, be rich, become rich. ¹⁸ ἐξαποστέλλω, send forth. ¹⁹ κενός, empty, vain. ²⁰ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ²¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²² μινῃσκόμαι, remember, recall.

Ἐμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥσει¹ μηνᾶς² τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον 56
αὐτῆς.

Τῇ δὲ Ἐλισάβετ³ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν⁴ αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ 57
ἤκουσαν οἱ περίοικοι⁵ καὶ οἱ συγγενεῖς⁶ αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν⁷ κύριος τὸ ἔλεος
αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον⁸ αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ⁹ ἡμέρᾳ, 59
ἦλθον περιτεμεῖν¹⁰ τὸ παιδίον: καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ Ζαχαρίαν.¹¹ Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Οὐχί, ἀλλὰ 60
κληθήσεται Ἰωάννης. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν ὅτι Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ¹² 61
σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον¹³ δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν 62
θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον¹⁴ ἔγραψεν, λέγων, Ἰωάννης 63
ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ: καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ 64
παραχρῆμα¹⁵ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο 65

¹ ὥσει, like, about. ² μὴν, ὁ, month, certainly. ³ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ⁶ συγγενής, kindred, relative. ⁷ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ⁸ συγχαίρω, rejoice with. ⁹ ὀγδοος, eighth. ¹⁰ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ¹¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹² συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ¹³ ἐννεύω, nod, make signs. ¹⁴ πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ¹⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly.

ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας¹ αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ² τῆς
 Ἰουδαίας διελαλεῖτο³ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ 66
 ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες, Τί ἄρα⁴ τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ
 χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.

Καὶ Ζαχαρίας⁵ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσεν, 67
 λέγων, Εὐλογητός⁶ κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο⁷ καὶ ἐποίησεν 68
 λύτρωσιν⁸ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἡγείρεν κέρας⁹ σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ 69
 τοῦ παιδὸς¹⁰ αὐτοῦ – καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος 70
 προφητῶν αὐτοῦ – σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν 71
 μισούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι¹¹ 72
 διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκον¹² ὃν ὥμοσεν πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ 73
 δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως,¹³ ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας,¹⁴ λατρεύειν¹⁵ 74

¹ περιοικέω, be in the neighborhood of. ² ὄρεινός, hill country, mountainous. ³ διαλαλέω, discuss, converse together. ⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁷ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁸ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ⁹ κέρας, ατος, τό, horn. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ μινύσκομαι, remember, recall. ¹² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ἀφόβως, fearlessly. ¹⁴ ῥύομαι, rescue, save. ¹⁵ λατρεύω, serve, worship.

αὐτῷ ἐν ὁσιότητι¹ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς 75
 ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου² κληθήσῃ· προπορεύσῃ³ γὰρ πρὸ 76
 προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ 77
 αὐτοῦ ἐν ἀφέσει⁴ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα⁵ ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς 78
 ἐπεσκέψατο⁶ ἡμᾶς ἀνατολῇ⁷ ἐξ ὕψους,⁸ ἐπιφᾶναι⁹ τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ¹⁰ 79
 θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῆναι¹¹ τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Τὸ δὲ παιδίον ἡῤξανεν¹² καὶ ἐκραταιοῦτο¹³ πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως 80
 ἡμέρας ἀναδείξεως¹⁴ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα¹⁵ παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, 2
 ἀπογράφεσθαι¹⁷ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.¹⁸ Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ¹⁹ πρώτη ἐγένετο 2
 ἡγεμονεύοντος²⁰ τῆς Συρίας²¹ Κυρηνίου.²² Καὶ ἐπορεύοντο πάντες 3

¹ ὁσιότης, ητος, ή, piety, holiness. ² ὑψιστος, highest, most high. ³ προπορεύομαι, go on before, precede. ⁴ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁵ σπλάγχνα, ων, τά, bowels, compassion. ⁶ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁷ ἀνατολή, ης, ή, east, dawn. ⁸ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁹ ἐπιφαίνω, appear, shine. ¹⁰ σκιά, ᾶς, ή, shadow, thick darkness. ¹¹ κατευθύνω, lead, direct. ¹² αὔξανω, cause to grow, increase. ¹³ κραταιόω, strengthen, confirm. ¹⁴ ἀνάδειξις, εως, ή, commissioning, installation. ¹⁵ δόγμα, τος, τό, a public decree, ordinance. ¹⁶ Αὐγούστος, ου, ό, Augustus. ¹⁷ ἀπογράφω, register, enroll. ¹⁸ οἰκουμένη, ης, ή, inhabited world. ¹⁹ ἀπογραφή, ης, ή, census, registration. ²⁰ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ²¹ Συρία, ας, ή, Syria. ²² Κυρήνιος, ου, ό, Quirinius.

ἀπογράφεσθαι,¹ ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς 4
 Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,² εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἣτις
 καλεῖται Βηθλέεμ,³ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς⁴ Δαβὶδ, 5
 ἀπογράψασθαι¹ σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ⁵ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ.⁶ 6
 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν⁷ αὐτήν. 7
 Καὶ ἔτεκεν⁷ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,⁸ καὶ ἐσπαργάνωσεν⁹ αὐτόν, καὶ
 ἀνέκλινεν¹⁰ αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ,¹¹ διότι¹² οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.¹³

Καὶ ποιμένες¹⁴ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες¹⁵ καὶ φυλάσσοντες 8
 φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην¹⁶ αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου 9
 ἐπέστη¹⁷ αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν¹⁸ αὐτούς: καὶ ἐφοβήθησαν φόβον
 μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε: ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι 10

¹ ἀπογράφω, register, enroll. ² Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ³ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ⁴ πατριά, ᾱς, ἡ, lineage, family. ⁵ μνηστεύω, ask in marriage. ⁶ ἔγκυος, pregnant. ⁷ τίκτω, give birth to, bear. ⁸ πρωτότοκος, first-born. ⁹ σπαργανόω, wrap in cloths. ¹⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹¹ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹² διότι, because, on this account. ¹³ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹⁴ ποιμήν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁵ ἀγραυλέω, live outdoors. ¹⁶ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ¹⁷ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁸ περιλάμπω, shine around.

ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη¹ ὑμῖν σήμερον 11
 σωτήρ,² ὃς ἐστὶν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· 12
 εὐρήσετε βρέφος³ ἐσπαργανωμένον,⁴ κείμενον⁵ ἐν φάτνῃ.⁶ Καὶ ἐξαίφνης⁷ 13
 ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς⁸ οὐρανοῦ,⁹ αἰνούντων¹⁰ τὸν θεόν, καὶ
 λεγόντων, Δόξα ἐν ὑψίστοις¹¹ θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.¹² 14

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι 15
 οἱ ποιμένες¹³ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ¹⁴ ἕως Βηθλέεμ,¹⁵ καὶ ἴδωμεν
 τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,¹⁶ 16
 καὶ ἀνεῦρον¹⁷ τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος³ κείμενον⁵ ἐν τῇ
 φάτνῃ.⁶ Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁸ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ 17
 τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν 18
 λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων¹³ πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει 19

¹ τίκτω, give birth to, bear. ² σωτήρ, ἥρως, ὁ, savior, deliverer. ³ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁴ σπαργανώω, wrap in cloths. ⁵ κείμαι, lie, be laid. ⁶ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ⁷ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁸ στρατιά, ἄς, ἡ, host, army. ⁹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁰ αἰνέω, praise. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² εὐδοκία, ἀς, ἡ, good pleasure, good-will. ¹³ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁴ δὴ, also, indeed. ¹⁵ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁶ σπεύδω, hasten, urge on. ¹⁷ ἀνευρίσκω, find out, look for. ¹⁸ διαγνώριζω, tell abroad, make known. ¹⁹ συντηρέω, preserve, treasure.

τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα¹ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ 20
 ποιμένες,² δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες³ τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον,
 καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτώ⁴ τοῦ περιτεμεῖν⁵ αὐτόν, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα 21
 αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι⁶ αὐτὸν ἐν τῇ
 κοιλίᾳ.⁷

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁸ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, 22
 ἀνήγαγον⁹ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ – καθὼς γέγραπται ἐν 23
 νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν¹⁰ διανοίγον¹¹ μήτραν¹² ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται
 – καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεῦγος¹³ τρυγόνων 24
 ἢ δύο νεοσσούς¹⁵ περιστερῶν.¹⁶ Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὃς 25

¹ συμβάλλω, discuss, consider. ² ποιμὴν, ἐνός, ὁ, shepherd. ³ αἰνέω, praise. ⁴ ὀκτώ, eight, 8. ⁵ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁹ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁰ ἄρσεν, male. ¹¹ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹² μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹³ ζεῦγος, ους, τό, yoke, team. ¹⁴ τρυγόνων, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹⁵ νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹⁶ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

ὄνομα Συμεών,¹ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής,² προσδεχόμενος³
 παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ 26
 κεχρηματισμένον⁴ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν⁵ ἢ ἴδῃ
 τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν: καὶ ἐν τῷ 27
 εἰσαγαγεῖν⁶ τοὺς γονεῖς⁷ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ
 εἰθισμένον⁸ τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας⁹ 28
 αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, 29
 δέσποτα,¹⁰ κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ: ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν 30
 σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν: φῶς εἰς ἀποκάλυψιν¹² 31
 ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ 33
 θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών,¹ 34
 καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται¹³ εἰς πτώσιν¹⁴ καὶ
 ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον:¹⁵ καὶ σοῦ δὲ 35

¹ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ² εὐλαβής, devout, God-fearing. ³ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁴ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁵ πρὶν, before, formerly. ⁶ εἰσάγω, lead in, bring in. ⁷ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁸ ἐθίζω, accustom. ⁹ ἀγκάλη, ἡς, ἡ, arm. ¹⁰ δεσπότης, ου, ὁ, master, lord. ¹¹ σωτήριος, saving, bringing salvation. ¹² ἀποκάλυψις, εως, ἡ, revelation, unveiling. ¹³ κεῖμαι, lie, be laid. ¹⁴ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ¹⁵ ἀντιλέγω, speak against, oppose.

αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία:¹ ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
καρδιῶν διαλογισμοί.² Καὶ ἦν Ἄννα³ προφῆτις,⁴ θυγάτηρ Φανουήλ,⁵ ἐκ φυλῆς 36
Ἀσήρ⁶ – αὕτη προβεβηκυῖα⁷ ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ
ἀπὸ τῆς παρθενίας⁸ αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα⁹ τεσσάρων – ἡ 37
οὐκ ἀφίστατο¹⁰ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας¹¹ καὶ δεήσεων¹² λατρεύουσα¹³ νύκτα
καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα¹⁴ ἀνθωμολογεῖτο¹⁵ τῷ κυρίῳ, καὶ 38
ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις¹⁶ λύτρωσιν¹⁷ ἐν Ἱερουσαλὴμ. Καὶ 39
ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν,
εἰς τὴν πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέτ.¹⁸

Τὸ δὲ παιδίον ἡὔξανεν,¹⁹ καὶ ἐκραταιοῦτο²⁰ πνεύματι, πληρούμενον σοφίας: καὶ 40

χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

¹ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ² διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ⁴ προφῆτις, ἰδος, ἡ, prophet, prophetess. ⁵ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ⁶ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ⁷ προβαίνω, go forward, advance. ⁸ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ⁹ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁰ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹¹ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹² δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹³ λατρεύω, serve, worship. ¹⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁵ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ¹⁶ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁷ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ¹⁸ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁰ κραταιόω, strengthen, confirm.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα. 41

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος²

τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων³ τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, 43

ὑπέμεινεν⁴ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁵ ἐν Ἱερουσαλὴμ· καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ

αὐτοῦ· νομίσαντες⁶ δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ⁷ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ 44

ἀνεζήτησαν⁸ αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν⁹ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς·¹⁰ καὶ μὴ εὐρόντες 45

αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' 46

ἡμέρας τρεῖς εὔρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον¹¹ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων,

καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο¹² δὲ πάντες οἱ 47

ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹³ καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν¹⁴ αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες 48

αὐτὸν ἐξεπλάγησαν·¹⁵ καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Τέκνον, τί

ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι¹⁶ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ 49

¹γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ²ἔθος, οὗς, τό, custom. ³τελειόω, fill, fulfill. ⁴ὑπομένω, tarry, endure. ⁵παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁶νομίζω, suppose, think. ⁷συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ⁸ἀναζητέω, look, search. ⁹συγγενής, kindred, relative. ¹⁰γνωστός, known, acquaintance. ¹¹καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹²ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹³σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ¹⁴ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁵ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁶ὀδυνάω, torment, pain.

εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου
 δεῖ εἶναί με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη 50
 μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ:¹ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ
 μήτηρ αὐτοῦ διετῆρει² πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν³ σοφία καὶ ἡλικία,⁴ καὶ χάριτι παρὰ θεῶ καὶ ἀνθρώποις. 52

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ⁵ τῆς ἡγεμονίας⁶ Τιβερίου⁷ Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος⁸ 3

Ποντίου⁹ Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος¹⁰ τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου,

Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος¹⁰ τῆς Ἰτουραίας¹¹ καὶ

Τραχωνίτιδος¹² χώρας, καὶ Λυσανίου¹³ τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,¹⁰ ἐπὶ 2

ἀρχιερέως Ἄννα¹⁴ καὶ Καϊάφα,¹⁵ ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου¹⁶

υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον¹⁷ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁸ 3

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² διατηρέω, keep free of, keep safe. ³ προκόπτω, proceed, advance. ⁴ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁵ πεντεκαιδέκατος, fifteenth. ⁶ ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ⁷ Τιβέριος, ου, ὁ, Tiberius. ⁸ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁹ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹⁰ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ¹¹ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ¹² Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹³ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹⁴ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹⁵ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁶ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

κηρύσσω βαπτισμα¹ μετανοίας² εἰς ἄφεσιν³ ἁμαρτιῶν: ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ⁴ 4
 λόγων Ἡσαΐου⁵ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος⁶ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας⁷ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁸ αὐτοῦ. Πᾶσα 5
 φάραγξ⁹ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς¹⁰ ταπεινωθήσεται:¹¹ καὶ ἔσται
 τὰ σκολιὰ¹² εἰς εὐθεῖαν,⁷ καὶ αἱ τραχεῖαι¹³ εἰς ὁδοὺς λείας:¹⁴ καὶ ὄψεται πᾶσα 6
 σὰρξ τὸ σωτήριον¹⁵ τοῦ θεοῦ.

Ἐλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, Γεννήματα¹⁶ 7
 ἐχιδνῶν,¹⁷ τίς ὑπέδειξεν¹⁸ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν 8
 καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας:² καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα
 ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
 ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹⁹ πρὸς τὴν ῥίζαν²⁰ τῶν δένδρων 9

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ³ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁴ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ⁵ Ἡσαΐας, ου, ό, Isaiah. ⁶ βοάω, cry aloud, shout. ⁷ εὐθύς, immediately, at once. ⁸ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ⁹ φάραγξ, αγγος, ή, ravine, chasm. ¹⁰ βουνός, ου, ό, hill, hillock. ¹¹ ταπεινῶ, humble, humiliate. ¹² σκολιός, crooked, unscrupulous. ¹³ τραχύς, rough, uneven. ¹⁴ λείος, smooth, level. ¹⁵ σωτήριος, saving, bringing salvation. ¹⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁷ ἐχιδνα, ης, ή, viper, serpent. ¹⁸ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁹ ἀξίνη, ης, ή, axe. ²⁰ ῥίζα, ης, ή, root, that which grows from the root.

κεῖται:¹ πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται² καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Τί οὖν ποιήσομεν; 10
Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας³ μεταδότω⁴ τῷ μὴ ἔχοντι: καὶ
ὁ ἔχων βρώματα⁵ ὁμοίως ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι⁶ βαπτισθῆναι, καὶ 12
εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν 13
πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον⁷ ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτόν καὶ 14
στρατεούμενοι,⁸ λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,
Μηδένα διασεῖσητε,⁹ μηδὲ συκοφαντήσητε:¹⁰ καὶ ἀρκείσθε¹¹ τοῖς ὀψωνίοις¹²
ὑμῶν.

Προσδοκῶντος¹³ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων¹⁴ πάντων ἐν ταῖς καρδίαις 15
αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, 16
ἅπασιν λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς: ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ

¹ κείμαι, lie, be laid. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ μεταδίδωμι, give a share of, share. ⁵ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ διατάσσω, command, give orders to. ⁸ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier. ⁹ διασεῖω, extort, blackmail. ¹⁰ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹¹ ἀρκέω, assist, suffice. ¹² ὀψώνιον, ου, τό, compensation, wages. ¹³ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁴ διαλογίζομαι, debate, reason.

οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λύσαι¹ τῶν ὑποδημάτων² αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς
 βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· οὗ τὸ πτύον³ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 17
 διακαθαριεῖ⁴ τὴν ἄλωνα⁵ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον⁶ εἰς τὴν ἀποθήκην⁷ αὐτοῦ,
 τὸ δὲ ἄχυρον⁸ κατακαύσει⁹ πυρὶ ἀσβέστω.¹⁰

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν· ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ 18
 τετράρχης,¹¹ ἐλεγχόμενος¹² ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος¹³ τῆς γυναικὸς τοῦ
 ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, προσέθηκεν 20
 καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ κατέκλεισεν¹⁵ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ 21
 προσευχομένου, ἀνέωχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον 22
 σωματικῶ¹⁶ εἶδει¹⁷ ὥσει¹⁸ περιστερὰν¹⁹ ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ

¹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ⁴ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ⁵ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁶ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁷ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁸ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁹ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁰ ἀσβεστός, unquenchable, inextinguishable. ¹¹ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹² ἐλέγχω, convict, reprove. ¹³ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁴ προστίθημι, add, add to. ¹⁵ κατακλείω, shut up, lock up. ¹⁶ σωματικός, bodily, corporeal. ¹⁷ εἶδος, ους, τό, form, sight. ¹⁸ ὥσει, like, about. ¹⁹ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

γενέσθαι, λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.¹

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὥσει² ἐτῶν τριάκοντα³ ἀρχόμενος, ὣν – ὥς ἐνομιζέτο⁴ – 23

υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,⁵ τοῦ Ματθαίου,⁶ τοῦ Λευὶ,⁷ τοῦ Μελχί,⁸ τοῦ Ἰαννά,⁹ τοῦ 24

Ἰωσήφ, τοῦ Ματθαίου,¹⁰ τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ,¹¹ τοῦ Ἑσλί,¹² τοῦ Ναγκαί,¹³ 25

τοῦ Μαάθ,¹⁴ τοῦ Ματθαίου,¹⁰ τοῦ Σεμεί,¹⁵ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,¹⁶ 27

τοῦ Ῥησά,¹⁷ τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,¹⁸ τοῦ Νηρί,¹⁹ τοῦ Μελχί,⁸ τοῦ 28

Ἀδδί,²⁰ τοῦ Κωσάμ,²¹ τοῦ Ἐλμωδάμ,²² τοῦ Ἦρ,²³ τοῦ Ἰωσή,²⁴ τοῦ Ἐλιέξερ, τοῦ 29

Ἰωρείμ,²⁵ τοῦ Ματθαίου,⁶ τοῦ Λευὶ,⁷ τοῦ Συμεών,²⁶ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ 30

Ἰωανάν,²⁷ τοῦ Ἐλιακείμ,²⁸ τοῦ Μελεᾶ,²⁹ τοῦ Μαϊνάν,³⁰ τοῦ Ματθαίου,³¹ τοῦ 31

Ναθάν,³² τοῦ Δαβίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,³³ τοῦ Βοόζ,³⁴ τοῦ Σαλμών, τοῦ 32

Ναασσών,³⁵ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,³⁶ τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρέζ,³⁷ τοῦ Ἰούδα, 33

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² ὥσει, like, about. ³ τριάκοντα, thirty, 30. ⁴ νομίζω, suppose, think. ⁵ Ἡλίου, ὁ, Heli. ⁶ Ματθαίου, ὁ, Matthat. ⁷ Λευὶ, ὁ, Levi. ⁸ Μελχί, ὁ, Melchi. ⁹ Ἰαννά, ὁ, Jannai. ¹⁰ Ματθαίου, ὁ, Mattathias. ¹¹ Ναούμ, ὁ, Nahum. ¹² Ἑσλί, ὁ, Esli. ¹³ Ναγκαί, ὁ, Naggai. ¹⁴ Μαάθ, ὁ, Maath. ¹⁵ Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ¹⁶ Ῥησά, ὁ, Rhesa. ¹⁷ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ¹⁸ Νηρί, ὁ, Neri. ¹⁹ Ἀδδί, ὁ, Addi. ²⁰ Κωσάμ, ὁ, Cosam. ²¹ Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ²² Ἦρ, ὁ, Er. ²³ Ἰωσή, ὁ, Joses. ²⁴ Ἰωρείμ, ὁ, Jorim. ²⁵ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²⁶ Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ²⁷ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ²⁸ Μελεᾶ, ὁ, Melea. ²⁹ Μαϊνάν, ὁ, Menna, Mainan. ³⁰ Ματθαίου, ὁ, Mattatha. ³¹ Ναθάν, ὁ, Nathan. ³² Ὠβήδ, ὁ, Obed. ³³ Βοόζ, ὁ, Boaz. ³⁴ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ³⁵ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁶ Φαρέζ, ὁ, Perez.

τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα,¹ τοῦ Ναχώρ,² τοῦ Σερούχ, τοῦ 35
 Ῥαγαῦ, τοῦ Φάλεγ,³ τοῦ Ἐβέρ,⁴ τοῦ Σαλά,⁵ τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,⁷ τοῦ 36
 Σήμ, τοῦ Νώε,⁸ τοῦ Λάμεχ,⁹ τοῦ Μαθουσάλα,¹⁰ τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰαρέδ,¹¹ τοῦ 37
 Μαλελεήλ,¹² τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἐνώς,¹³ τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ θεοῦ. 38

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης¹⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ ἦγετο 4
 ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα¹⁶ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ 2
 διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθαισὼν¹⁷
 αὐτῶν, ὕστερον¹⁸ ἐπείνασεν.¹⁹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, 3
 εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, 4
 λέγων, Γέγραπται ὅτι Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
 ῥήματι θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν²⁰ αὐτόν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν²¹ ἔδειξεν αὐτῷ 5
 πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης²² ἐν στιγμῇ²³ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 6

¹Θάρα, ὁ, Terah. ²Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³Φάλεκ, ὁ, Peleg. ⁴Ἐβερ, ὁ, Eber. ⁵Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ⁶Καϊνάν, ὁ, Cainan. ⁷Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ⁸Νώε, ὁ, Noah. ⁹Λάμεχ, ὁ, Lamech. ¹⁰Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ¹¹Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ¹²Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ¹³Ἐνώς, ὁ, Enosh. ¹⁴πλήρης, full. ¹⁵Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁶τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁷συντελέω, complete, accomplish. ¹⁸ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹πεινάω, hunger, am hungry. ²⁰ἀνάγω, lead up, restore. ²¹ὑψηλός, high, lofty. ²²οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²³στιγμή, ἧς, ἡ, moment, point of time.

διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι
ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὃ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσης 7
ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε 8
ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται, Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ
μόνῳ λατρεύσεις.¹ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ 9
πετερυγιον² τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν
ἐντεῦθεν³ κάτω·⁴ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁵ περὶ σοῦ, 10
τοῦ διαφυλάξαι⁶ σε· καί, Ἐπὶ χειρῶν ἁρουσίν σε, μήποτε προσκόψῃς⁷ πρὸς 11
λίθον τὸν πόδα σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται, Οὐκ 12
ἐκπειράσεις⁸ κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας⁹ πάντα πειρασμὸν¹⁰ ὁ 13
διάβολος ἀπέστη¹¹ ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

¹ λατρεύω, serve, worship. ² πετερυγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁴ κάτω, down, below. ⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁶ διαφυλάσσω, guard, protect. ⁷ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁸ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁹ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁰ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹¹ ἀφίστημι, withdraw, depart.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ 14
 φήμη¹ ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου² περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν 15
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,³ οὗ⁴ ἦν τεθραμμένος·⁵ καὶ εἰσῆλθεν, κατὰ τὸ εἰωθὸς⁶ 16
 αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. 17
 Καὶ ἐπεδόθη⁷ αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου⁸ τοῦ προφήτου. Καὶ ἀναπτύξας⁹ τὸ
 βιβλίον, εὗρεν τὸν τόπον οὗ⁴ ἦν γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ 18
 εἵνεκεν ἔχρισέν¹⁰ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς· ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι τοὺς
 συντετριμμένους¹¹ τὴν καρδίαν· κηρύξαι αἰχμαλώτοις¹² ἄφεσιν,¹³ καὶ τυφλοῖς
 ἀνάβλεψιν,¹⁴ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους¹⁵ ἐν ἀφέσει,¹³ κηρύξαι ἐνιαυτὸν¹⁶ 19
 κυρίου δεκτόν.¹⁷ Καὶ πτύξας¹⁸ τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,¹⁹ ἐκάθισεν· καὶ 20
 πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες²⁰ αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ 21

¹ φήμη, ης, ἡ, report, news. ² περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ⁶ εἰῶθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁷ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁸ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁹ ἀναπτύσσω, unroll. ¹⁰ χρίω, anoint. ¹¹ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹² αἰχμάλωτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ¹³ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹⁴ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ¹⁵ θραύω, break in pieces, oppress. ¹⁶ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁷ δεκτός, acceptable, welcome. ¹⁸ πτύσσω, fold up, roll up. ¹⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²⁰ ἀτενίζω, gaze, stare.

λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφή αὕτη ἐν τοῖς ὤσιν ὑμῶν. 22

Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς

ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς

Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πάντως¹ ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, 23

Ἰατρέ,² θεράπευσον σεαυτόν: ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,³

ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι⁴ σου. Εἶπεν δέ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς 24

προφήτης δεκτός⁵ ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι⁴ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, 25

πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη⁶ ὁ

οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας⁷ ἕξ,⁸ ὡς ἐγένετο λιμὸς⁹ μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν:

καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἰησίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα¹⁰ τῆς Σιδῶνος¹¹ 26

πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ πολλοὶ λεπροὶ¹² ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου¹³ τοῦ προφήτου 27

ἐν τῷ Ἰσραὴλ: καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμάν¹⁴ ὁ Σύρος.¹⁵ Καὶ 28

ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ¹⁶ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ 29

¹ πάντως, altogether, by all means. ² ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ³ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁴ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁵ δεκτός, acceptable, welcome. ⁶ κλείω, shut, shut up. ⁷ μὴν, ὁ, month, certainly. ⁸ ἕξ, six, 6. ⁹ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ¹⁰ Σάρεπτα, ὡν, τό, Zarephath. ¹¹ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹² λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹³ Ἐλισσαῖος, ου, ὁ, Elisha. ¹⁴ Νεεμάν, ὁ, Naaman. ¹⁵ Σύρος, ου, ὁ, Syrian man, Syrian. ¹⁶ θυμός, ου, ὁ, wrath, outburst of passion.

ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρ¹ος τοῦ
 ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι² αὐτόν. Αὐτὸς 30
 δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

Καὶ κατήλθεν³ εἰς Καπερναοῦμ⁴ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν 31
 τοῖς σάββασιν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁵ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ 32
 λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου 33
 ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν⁶ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἔα,⁷ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 34
 Ναζαρηνέ;⁸ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ 35
 ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,⁹ καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν
 αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν¹¹ αὐτόν. Καὶ 36
 ἐγένετο θάμβος¹² ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν¹³ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, Τίς ὁ
 λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει¹⁴ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν,

¹ ὄφρ¹ος, ὄος, ἦ, eyebrow, brow. ² κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff. ³ κατέρχομαι, come down, go down. ⁴ Καπερναοῦμ, ἦ, Capernaum. ⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁶ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁷ ἔα, ah! ha! ⁸ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁹ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁰ ῥίπτω, throw, cast. ¹¹ βλάπτω, harm, injure. ¹² θάμβος, οὐς, τό, amazement, astonishment. ¹³ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁴ ἐπιτάσσω, command, give order.

καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἤχος¹ περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς 37
περιχώρου.²

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· πενθερὰ³ δὲ τοῦ 38

Σίμωνος ἦν συνεχομένη⁴ πυρετῷ⁵ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. 39

Καὶ ἐπιστὰς⁶ ἐπάνω⁷ αὐτῆς, ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,⁵ καὶ ἀφῆκεν αὐτήν·

παραχρήμα⁸ δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος⁹ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις¹⁰ ποικίλαις¹¹ 40

ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς

ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ 41

λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹² αὐτὰ λαλεῖν,

ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

¹ ἤχος, οὐς, ὁ, noise, sound. ² περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ³ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ⁴ συνέχω, hold fast, oppress. ⁵ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁶ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ παραχρήμα, immediately, instantly. ⁹ δύνω, enter, set. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ ποικίλος, varied, manifold. ¹² ἐάω, permit, allow.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι 42
ἐπεζήτουν¹ αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον² αὐτὸν τοῦ μὴ
πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν 43
εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι³ αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, 5
καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην⁴ Γεννησαρέτ: ⁵ καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἐστῶτα 2
παρὰ τὴν λίμνην: ⁴ οἱ δὲ ἄλιεῖς⁶ ἀποβάντες⁷ ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν⁸ τὰ δίκτυα.⁹ 3
Ἐμβὰς¹⁰ δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς
ἐπαναγαγεῖν¹¹ ὀλίγον. Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς 4
δὲ ἐπαύσατο¹² λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα, Ἐπανάγαγε¹¹ εἰς τὸ βάθος,¹³ καὶ

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἐπικειμαι, lie on, lie upon. ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁹ δίκτυον, οὐ, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ βάθος, οὐς, τό, depth, deep.

χαλάσατε¹ τὰ δίκτυα² ὑμῶν εἰς ἄγραν.³ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, 5
 Ἐπιστάτα,⁴ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες⁵ οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ
 ῥήματί σου χαλάσω¹ τὸ δίκτυον.² Καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν⁶ πλῆθος 6
 ἰχθύων⁷ πολὺ· διερρήγνυτο⁸ δὲ τὸ δίκτυον² αὐτῶν· καὶ κατένευσαν⁹ τοῖς 7
 μετόχοις¹⁰ τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι¹¹ αὐτοῖς· καὶ
 ἦλθον καὶ ἔπλησαν ἀμφοτέρα¹² τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι¹³ αὐτά. Ἰδὼν δὲ 8
 Σίμων Πέτρος προσέπεσεν¹⁴ τοῖς γόνασιν¹⁵ Ἰησοῦ, λέγων, Ἐξέλθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι
 ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι, κύριε. Θάμβος¹⁶ γὰρ περιέσχεν¹⁷ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς 9
 σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ³ τῶν ἰχθύων⁷ ἧ συνέλαβον·¹¹ ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ 10
 Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹⁸ οἳ ἦσαν κοινωνοὶ¹⁹ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν
 Σίμονα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση ζωγρῶν.²⁰ Καὶ 11
 καταγαγόντες²¹ τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹ χαλάω, slacken, let down. ² δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ³ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ⁴ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁵ κοπιάω, toil, labor. ⁶ συγκλείω, shut, enclose. ⁷ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁸ διαρρήσσω, tear asunder. ⁹ κατανεύω, signal, nod. ¹⁰ μέτοχος, ου, ὁ, partaker, partner. ¹¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹² ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹³ βυθίζω, sink, plunge. ¹⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁵ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁶ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ¹⁷ περιέχω, surround, seize. ¹⁸ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁹ κοινωνός, οὔ, ὁ, partner, sharer. ²⁰ ζωγρέω, capture alive. ²¹ κατάγω, bring down, lead down.

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ πλήρης¹ 12
 λέπρας·² καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη³ αὐτοῦ, λέγων,
 Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, 13
 εἰπὼν, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα² ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ 14
 αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν δείξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ,
 καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ⁵ σου, καθὼς προσέταξεν⁶ Μωσῆς, εἰς
 μαρτύριον⁷ αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο 15
 ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν⁸ αὐτῶν. 16
 Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν⁹ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν καθήμενοι 17
 Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,¹⁰ οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς
 Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ· καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι

¹ πλήρης, full. ² λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ³ δέομαι, ask, request. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁶ προστάσσω, command, order. ⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁸ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁹ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ¹⁰ νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law.

αὐτούς. Καὶ ἰδού, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης¹ ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,² ¹⁸
καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν³ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὐρόντες ¹⁹
ποίας εἰσενέγκωσιν³ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,⁴ διὰ τῶν
κεράμων⁵ καθήκαν⁶ αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ⁷ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ.
Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι ²⁰
σου. Καὶ ἥρξαντο διαλογίζεσθαι⁸ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, λέγοντες, Τίς ²¹
ἐστιν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας;⁹ Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος
ὁ θεός; Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς¹⁰ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς ²²
αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε⁸ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον,¹¹ εἰπεῖν, ²³
Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε ²⁴
ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ
παραλελυμένῳ² – Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἄρας τὸ κλινιδίόν⁷ σου, πορεύου εἰς
τὸν οἶκόν σου. Καὶ παραχρῆμα¹² ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ²⁵

¹ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ² παραλύω, relax, enfeeble. ³ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁴ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁵ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ⁶ καθίημι, let down, lower. ⁷ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁸ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁰ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹¹ εὐκοπώτερον, easier. ¹² παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹³ κατέκειμαι, lie down, lie sick.

ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ ἔκστασις¹ ἔλαβεν ἅπαντας, 26
καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν
παράδοξα² σήμερον.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο³ τελώνην,⁴ ὀνόματι Λευῖν,⁵ καθήμενον 27
ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁶ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ καταλιπὼν⁷ ἅπαντα, 28
ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησεν δοχὴν⁸ μεγάλην Λευῖς⁵ αὐτῷ ἐν τῇ 29
οἰκίᾳ αὐτοῦ: καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν⁴ πολὺς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν
κατακείμενοι.⁹ Καὶ ἐγόγγυζον¹⁰ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς 30
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁴ καὶ ἁμαρτωλῶν
ἐσθίετε καὶ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Οὐ χρειάν 31
ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες¹¹ ἱατροῦ,¹² ἀλλ' οἱ κακῶς¹³ ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα 32
καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹⁴ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, 33

¹ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ² παράδοξος, strange, wonderful. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁵ Λευῖς, ὁ, Levi. ⁶ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ⁸ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ⁹ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁰ γογγύζω, mutter, murmur. ¹¹ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹² ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹³ κακῶς, badly, evilly. ¹⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν¹ πυκνά,² καὶ δεήσεις³ ποιοῦνται,
 ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων: οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπεν 34
 πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος,⁴ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁵ μετ'
 αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι νηστεύειν;¹ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ⁶ ἀπ'
 αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁵ τότε νηστεύσουσιν¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγεν δὲ καὶ 36
 παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα⁷ ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει⁸ ἐπὶ
 ἱμάτιον παλαιόν:⁹ εἰ δὲ μῆγε,¹⁰ καὶ τὸ καινὸν σχίζει,¹¹ καὶ τῷ παλαιῷ⁹ οὐ
 συμφωνεῖ¹² τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹³ εἰς ἀσκοὺς¹⁴ 37
 παλαιούς:⁹ εἰ δὲ μῆγε,¹⁰ ῥήξει¹⁵ ὁ νέος¹³ οἶνος τοὺς ἀσκούς,¹⁴ καὶ αὐτὸς
 ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁴ ἀπολοῦνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον¹³ εἰς ἀσκοὺς¹⁴ καινοὺς 38
 βλητέον,¹⁶ καὶ ἀμφοτέροι¹⁷ συντηροῦνται.¹⁸ Καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν⁹ εὐθέως 39
 θέλει νέον:¹³ λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς⁹ χρηστότερός¹⁹ ἐστίν.

¹ νηστεύω, fast. ² πυκνός, frequent, numerous. ³ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ⁴ νυμφών, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁵ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁶ ἀπαίρω, take away, depart. ⁷ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ παλαιός, old, ancient. ¹⁰ μῆγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μῆγε). ¹¹ σχίζω, split, separate. ¹² συμφωνέω, agree with, agree together. ¹³ νέος, new, young. ¹⁴ ἀσκός, οῦ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁵ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁶ βλητέος, must be put, that ought to be put. ¹⁷ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁸ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁹ χρηστός, good, kind.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹ διαπορεύεσθαι² αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων: **6**
καὶ ἔτιλλον⁴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυν,⁵ καὶ ἥσθιον, ψάχοντες⁶ ταῖς
χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν **2**
ἐν τοῖς σάββασιν; Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο **3**
ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε⁷ ἐπείνασεν⁸ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; **4**
Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁹ ἔλαβεν,
καὶ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ
μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ **5**
τοῦ σαββάτου.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ **6**
διδάσκειν: καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.¹⁰ **7**
Παρατήρουν¹¹ δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει:

¹ δευτερόπρωτος, second-first. ² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³ σπορίμος, grain field, sown. ⁴ τίλλω, pluck, pick. ⁵ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁶ ψάχω, rub, rub to pieces. ⁷ ὁπότε, when. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously.

ἵνα εὐρωσιν κατηγορίαν¹ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾗδει τοὺς διαλογισμοὺς² αὐτῶν, καὶ 8

εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρᾷ³ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον.

Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, 9

Ὑξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι⁴ ἢ κακοποιῆσαι;⁵ Ψυχὴν σῶσαι ἢ

ἀποκτεῖναι; Καὶ περιβλεψάμενος⁶ πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ἐκτεινον⁷ τὴν 10

χεῖρά σου. Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής⁹ ὡς ἡ ἄλλη. 11

Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας¹⁰ καὶ διελάλουν¹¹ πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν

τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι: καὶ ἦν 12

διανυκτερεύων¹² ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, 13

προσεφώνησεν¹³ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ: καὶ ἐκλεξάμενος¹⁴ ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς

καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,¹⁵ Σίμωνα δὲν καὶ ὠνόμασεν¹⁵ Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν 14

¹ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ² διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³ ξηρός, dry, withered. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ κακοποιέω, do evil, harm. ⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ ἄνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ¹¹ διαλαλέω, discuss, converse together. ¹² διανυκτερεύω, spend the whole night. ¹³ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁴ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁵ ὀνομάζω, name, give a name to. ¹⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,¹ 15
 Ματθαῖον² καὶ Θωμᾶν,³ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,⁴ καὶ Σίμωνα τὸν
 καλούμενον Ζηλωτὴν,⁵ Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,⁶ ὃς καὶ 16
 ἐγένετο προδότης.⁷ Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,⁸ καὶ 17
 ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ
 Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου⁹ Τύρου¹⁰ καὶ Σιδῶνος,¹¹ οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ,
 καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων¹² αὐτῶν: καὶ οἱ ὀχλούμενοι¹³ ὑπὸ πνευμάτων 18
 ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ: ὅτι 19
 δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας¹⁴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν, 20

¹ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ² Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ³ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁴ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁵ Ζηλωτής, οῦ, ὁ, Zealot, zealot. ⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ⁸ πεδινός, flat, level. ⁹ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ¹⁰ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹¹ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹³ ὀχλέω, trouble, torment. ¹⁴ ἐπαίρω, lift up, raise.

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα¹ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες² νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.³

21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.⁴

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν⁵ ὑμᾶς, 22

καὶ ὀνειδίσωσιν,⁶ καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ

τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε:⁷ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς 23

ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες

αὐτῶν.

¹ ὑμέτερος, your. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁴ γελάω, laugh. ⁵ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁶ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁷ σκιρτάω, leap, leap for joy.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε¹ τὴν παράκλησιν ὑμῶν. 24

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,² ὅτι πεινάσετε.³ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁴ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁵ καὶ κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς 26
ψευδοπροφήταις⁶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς 27

μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους⁷ ὑμῖν, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν 28

ἐπηρεάζοντων⁸ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί⁹ σε ἐπὶ τὴν σιαγὸνα,¹⁰ πάρεχε¹¹ καὶ τὴν 29

ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα¹² μὴ κωλύσης. 30

Παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.¹³ Καὶ 31

¹ ἀπέχω, received, obtain. ² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ γελάω, laugh. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ⁷ καταράομαι, curse. ⁸ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁹ τύπτω, smite, beat. ¹⁰ σιαγὼν, ὄνος, ἦ, cheek, jawbone. ¹¹ παρέχω, offer, afford. ¹² χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ¹³ ἀπαιτέω, ask for, demand.

καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. 32

Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ
ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε¹ τοὺς 33
ἀγαθοποιούντας¹ ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ
ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν δανείζητε² παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,³ ποία ὑμῖν χάρις 34
ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν,² ἵνα ἀπολάβωσιν³ τὰ ἴσα.⁴ 35

Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε,¹ καὶ δανείζετε,² μηδὲν
ἀπελπίζοντες:⁵ καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου:⁶ ὅτι
αὐτὸς χρηστός⁷ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους⁸ καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν 36
οἰκτίρμονες,⁹ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων⁹ ἐστίν. Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ 37
οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε,¹⁰ καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε:¹⁰ ἀπολύετε, καὶ
ἀπολυθήσεσθε: δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον¹¹ καλόν, πεπιεσμένον¹² καὶ 38
σεσαλευμένον¹³ καὶ ὑπερεκχυνόμενον¹⁴ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον¹⁵ ὑμῶν. Τῷ

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² δανείζω, lend, borrow. ³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁴ ἴσος, equal, identical. ⁵ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁶ ὑψιστος, highest, most high. ⁷ χρηστός, good, kind. ⁸ ἀχάριστος, ungrateful. ⁹ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ¹⁰ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹² πιέζω, press, press down. ¹³ σαλεύω, shake, excite. ¹⁴ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ¹⁵ κόλπος, ου, ό, bosom, breast.

γὰρ αὐτῷ μέτρῳ¹ ᾧ μετρεῖτε² ἀντιμετρηθήσεται³ ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι⁴ δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;⁵ Οὐχὶ 39

ἀμφοτέροι⁶ εἰς βόθυνον⁷ πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον 40

αὐτοῦ: κατηρτισμένος⁸ δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ 41

κάρφος⁹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν¹⁰ τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ

ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;¹¹ Ἡ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες 42

ἐκβάλω τὸ κάρφος⁹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου

δοκὸν¹⁰ οὐ βλέπων; Ὑποκριτά,¹² ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν¹⁰ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ

σου, καὶ τότε διαβλέψεις¹³ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ

σου. Οὐ γὰρ ἔστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν:¹⁴ οὐδὲ δένδρον 43

σαπρὸν¹⁴ ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ 44

γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν¹⁵ συλλέγουσιν¹⁶ σῦκα,¹⁷ οὐδὲ ἐκ βάλτου¹⁸

¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ² μετρέω, measure, estimate. ³ ἀντιμετρέω, measure in return. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ ὁδηγέω, lead, guide. ⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁷ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ⁸ καταρτίζω, mend, fit. ⁹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁰ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹¹ κατανοέω, observe, understand. ¹² ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹³ διαβλέπω, see clearly, look intently. ¹⁴ σαπρός, rotten, worthless. ¹⁵ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁶ συλλέγω, collect, gather. ¹⁷ σῦκον, ου, τό, fig. ¹⁸ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure).

τρυνῶσιν¹ σταφυλὴν.² Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ³ τῆς 45
καρδίας αὐτοῦ προφέρει⁴ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
θησαυροῦ³ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει⁴ τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος
τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με 46
καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω⁶ ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος:
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν⁷ καὶ ἐβάθυνεν,⁸ καὶ 48
ἔθηκεν θεμέλιον⁹ ἐπὶ τὴν πέτραν·¹⁰ πλημμύρας¹¹ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν¹² ὁ
ποταμὸς¹³ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλευσθαι¹⁴ αὐτήν· τεθεμελίωτο¹⁵
γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.¹⁰ Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ 49
οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου· ἡ προσέρρηξεν¹² ὁ ποταμός,
καὶ εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα¹⁶ τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

¹ τρυνᾶω, gather in, harvest. ² σταφυλή, ἥς, ἡ, grape, bunch of grapes. ³ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ⁴ προφέρω, bring forth, produce. ⁵ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁶ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ⁷ σκάπτω, dig. ⁸ βαθύνω, deepen, go down deep. ⁹ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ¹⁰ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹¹ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ¹² προσρήγνυμι, dash against. ¹³ ποταμός, οὗ, ὁ, river, stream. ¹⁴ σαλεύω, shake, excite. ¹⁵ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹⁶ ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς¹ τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς 7

Καπερναοῦμ.²

Ἐκατοντάρχου³ δὲ τινος δοῦλος κακῶς⁴ ἔχων ἔμελλεν τελευτᾶν,⁵ ὃς ἦν αὐτῷ 2

ἔντιμος.⁶ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους 3

τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ⁷ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, 4

παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,⁸ λέγοντες ὅτι

ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ⁹ τοῦτο: ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν 5

αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ 6

μακρὰν¹⁰ ἀπέχοντος¹¹ ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἐκατόνταρχος³

φίλους, λέγων αὐτῷ, Κύριε, μὴ σκύλλου:¹² οὐ γάρ εἰμι ἰκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν

στέγην¹³ μου εἰσέλθῃς: διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἤξιωσα¹⁴ πρὸς σε ἐλθεῖν: ἀλλ' εἰπέ 7

λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς¹⁵ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν 8

¹ ἀκοή, ἤς, ἦ, hearing, report. ² Καπερναοῦμ, ἦ, Capernaum. ³ ἐκατοντάρχης, centurion. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ τελευτάω, die, end. ⁶ ἐντιμος, valued, precious. ⁷ διασώζω, save, bring safely to. ⁸ σπουδαίως, with haste, diligently. ⁹ παρέχω, offer, afford. ¹⁰ μακράν, far away. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² σκύλλω, trouble, bother. ¹³ στέγη, ἤς, ἦ, roof, flat roof of a house. ¹⁴ ἄξιόω, consider worthy. ¹⁵ παῖς, ὅ, male or female child, servant.

τασσόμενος,¹ ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς² τῷ 9 ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω ὑμῖν, οὔτε ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην³ πίστιν εὑρον. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὔρον τὸν 10 ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.⁴

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς,⁵ ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναϊν:⁶ καὶ 11 συνεπορεύοντο⁷ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς δὲ ἤγγισεν 12 τῇ πύλῃ⁸ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο⁹ τεθνηκώς,¹⁰ υἱὸς μονογενῆς¹¹ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα: καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν 13 αὐτήν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη¹² ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. Καὶ 14 προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ:¹³ οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπεν,

¹ τάσσω, arrange, appoint. ² στρέφω, turn, am converted. ³ τοσοῦτος, so great, so much. ⁴ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁵ ἑξῆς, next, next in order. ⁶ Ναϊν, ἡ, Nain. ⁷ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁸ πύλη, ἡ, gate, porch. ⁹ ἐκκομίζω, carry out. ¹⁰ θνήσκω, die, am dying. ¹¹ μονογενῆς, only begotten, only. ¹² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹³ σορός, οὗ, ἡ, coffin, bier.

Νεανίσκε,¹ σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν² ὁ νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. 15

Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν 16

θεόν, λέγοντες ὅτι Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο³ ὁ

θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, 17

καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.⁴

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. Καὶ 18

προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν πρὸς τὸν

Ἰησοῦν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁵ Παραγενόμενοι δὲ 20

πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁶ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε,

λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁵ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ 21

ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων⁷ καὶ μαστίγων⁸ καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ

τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο⁹ τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 22

¹ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ² ἀνακαθίζω, sit up. ³ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ προσδοκάω, wait for, look for. ⁶ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ⁷ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁸ μάστιξ, ιγος, ἡ, whip, scourge. ⁹ χαρίζομαι, give freely, forgive.

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ὅτι εἶδετε καὶ ἠκούσατε: ὅτι τυφλοὶ
ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ¹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ² καθαρίζονται, κωφοὶ³ ἀκούουσιν,
νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ 23
σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, 24
Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;⁴ Κάλαμον⁵ ὑπὸ ἀνέμου
σαλευόμενον;⁶ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁷ ἱματίοις 25
ἡμφιεσμένον;⁸ Ἰδού, οἱ ἐν ἱματισμῷ⁹ ἐνδόξῳ¹⁰ καὶ τρυφῇ¹¹ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς
βασιλείοις¹² εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ 26
περισσότερον¹³ προφήτου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδού, ἐγὼ 27
ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹⁴ τὴν ὁδόν
σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς¹⁵ γυναικῶν προφήτης 28

¹ χωλός, lame, deprived of a foot. ² λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ⁶ σαλεύω, shake, excite. ⁷ μαλακός, soft, effeminate. ⁸ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁹ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ¹⁰ ἐνδοξος, honored, glorious. ¹¹ τρυφή, ἥς, ἡ, reveling, luxury. ¹² βασιλείος, kingly, royal. ¹³ περισσός, excessive, abundant. ¹⁴ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁵ γεννητός, born, begotten.

Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹ οὐδεὶς ἐστίν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
 μεῖζων αὐτοῦ ἐστίν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι² ἐδικαίωσαν τὸν 29
 θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα³ Ἰωάννου· οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ⁴ τὴν 30
 βουλὴν⁵ τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν⁶ εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ’ αὐτοῦ. Τίνι οὖν 31
 ὁμοιώσω⁷ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί 32
 εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ⁸ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν⁹ ἀλλήλοις, καὶ
 λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν¹⁰ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹¹ ἐθρηνήσαμεν¹² ὑμῖν, καὶ
 οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς¹ μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε 33
 οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, Δαιμόνιον ἔχει· ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων 34
 καὶ πίνων, καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹³ καὶ οἰνοπότης,¹⁴ φίλος τελωνῶν²
 καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. 35

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ νομικός, pertaining to the law. ⁵ βουλή, ἥς, ἡ, counsel, purpose. ⁶ ἀθετέω, reject, annul. ⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ⁸ ἀγορά, ᾶς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁹ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁰ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹¹ ὀρχέομαι, dance. ¹² θρηνέω, lament, mourn. ¹³ φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹⁴ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker.

Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν 36
οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἣτις ἦν 37
ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται² ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα³
ἀλάβαστρον⁴ μύρου,⁵ καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, 38
ῥέχοντο βρέχειν⁶ τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν,⁷ καὶ ταῖς θριξίν⁸ τῆς κεφαλῆς
αὐτῆς ἐξέμασεν,⁹ καὶ κατεφίλει¹⁰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφεν¹¹ τῷ μύρῳ.⁵ 39
Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν
προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ¹² ἡ γυνὴ ἣτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι
ἁμαρτωλός ἐστιν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί 40
τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται¹³ ἦσαν δανειστῇ¹⁴ 41
τινί· ὁ εἷς ὥφειλεν δηνάρια¹⁵ πεντακόσια,¹⁶ ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.¹⁷ Μὴ 42
ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις¹⁸ ἐχαρίσατο.¹⁹ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ,

¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ κομίζω, receive, bring. ⁴ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ⁵ μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ⁶ βρέχω, send rain, rain. ⁷ δάκρυον, οὐ, τό, teardrop, a tear. ⁸ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁰ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹¹ ἀλείφω, anoint. ¹² ποταπός, what kind of? what type of? ¹³ χρεωφειλέτης, οὐ, ὁ, debtor. ¹⁴ δανειστής, ὁ, lender, creditor. ¹⁵ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ¹⁶ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ¹⁷ πενήκοντα, fifty, 50. ¹⁸ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁹ χαρίζομαι, give freely, forgive.

πλείον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω¹ ὅτι ᾧ τὸ 43
 πλείον ἐχαρίσατο.² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὁρθῶς³ ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς⁴ πρὸς τὴν 44
 γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν
 οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας; αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν⁵ ἔβρεξέν⁶
 μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξίν⁷ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξεν.⁸ Φίλημά⁹ μοι 45
 οὐκ ἔδωκας; αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπεν¹⁰ καταφιλοῦσά¹¹ μου τοὺς
 πόδας. Ἐλαίῳ¹² τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας;¹³ αὕτη δὲ μύρῳ¹⁴ ἤλειψέν¹³ μου 46
 τοὺς πόδας. Οὐ χάριν,¹⁵ λέγω σοι, ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι 47
 ἠγάπησεν πολὺ: ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὐτῇ, Ἀφένονται 48
 σου αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι¹⁶ λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός 49
 ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου 50
 σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

¹ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ² χαρίζομαι, give freely, forgive. ³ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ⁶ βρέχω, send rain, rain. ⁷ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁸ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ⁹ φιλημα, τος, τό, kiss. ¹⁰ διαλείπω, stop, cease. ¹¹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹² ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹³ ἀλείφω, anoint. ¹⁴ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁵ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ¹⁶ συνανάκειμαι, recline at table with.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹ καὶ αὐτὸς διώδευεν² κατὰ πόλιν καὶ κώμην, **8**
 κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: καὶ οἱ δώδεκα σὺν
 αὐτῷ, καὶ γυναῖκες τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ **2**
 ἀσθενειῶν,³ Μαρία ἡ καλουμένη Μαгдаληνή,⁴ ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτὰ
 ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα⁵ γυνὴ Χουζᾶ⁶ ἐπιτρόπου⁷ Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα,⁸ καὶ **3**
 ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος⁹ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων¹⁰ πρὸς αὐτόν, **4**
 εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπóρον¹¹ αὐτοῦ. Καὶ **5**
 ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη,¹² καὶ τὰ
 πετεινὰ¹³ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν¹⁴ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,¹⁵ **6**
 καὶ φυὲν¹⁶ ἐξηράνθη,¹⁷ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἱκμάδα.¹⁸ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν **7**
 ἀκανθῶν,¹⁹ καὶ συμφυεῖσαι²⁰ αἱ ἄκανθαι¹⁹ ἀπέπνιξαν²¹ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν **8**

¹ καθεξῆς, successively, in order. ² διοδεύω, travel through, go about. ³ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁴ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁶ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ⁷ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁸ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah. ⁹ σύνειμι, be with, come together. ¹⁰ ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ¹¹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹² καταπατέω, trample under foot. ¹³ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁶ φύω, grow up, spring up. ¹⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁸ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ¹⁹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²⁰ συμφύω, grow at the same time. ²¹ ἀποπνίγω, choke, drown.

εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν¹ ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.² Ταῦτα
λέγων ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη; Ὁ δὲ 9
εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ: τοῖς δὲ
λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ
συνιῶσιν. Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή: Ὁ σπόρος³ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ 11
δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα⁴ ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν
λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς 13
πέτρας⁵ οἱ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ρίζαν⁶
οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ⁷ ἀφίστανται.⁸
Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁹ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν¹⁰ 14
καὶ πλούτου¹¹ καὶ ἡδονῶν¹² τοῦ βίου¹³ πορευόμενοι συμπνίγονται,¹⁴ καὶ οὐ

¹ φύω, grow up, spring up. ² ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ³ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ⁴ εἴτα, then, thereafter. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁷ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁸ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁰ μεριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹¹ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹² ἡδονή, ης, ἡ, pleasure, lust. ¹³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly.

τελεσφοροῦσιν.¹ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ 15

ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν,² καὶ καρποφοροῦσιν³ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον⁴ ἄψας καλύπτει⁵ αὐτὸν σκεύει,⁶ ἢ ὑποκάτω⁷ κλίνης⁸ τίθησιν, 16

ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας⁹ ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹⁰ βλέπωσιν τὸ φῶς. Οὐ γάρ 17

ἐστὶν κρυπτόν,¹¹ ὃ οὐ φανερόν¹² γενήσεται: οὐδὲ ἀπόκρυφον,¹³ ὃ οὐ

γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν¹² ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε: ὅς γὰρ ἐὰν ἔχη, 18

δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὅς ἐὰν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο 19

συντυχεῖν¹⁴ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου 20

καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 21

πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ

¹ τελεσφορέω, produce mature fruit. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ καρποφορέω, bear fruit. ⁴ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ⁵ καλύπτω, cover, veil. ⁶ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁷ ὑποκάτω, under, below. ⁸ κλίνη, ης, ή, couch, bed. ⁹ λυχνία, ας, ή, lampstand. ¹⁰ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹¹ κρυπτός, hidden, secret. ¹² φανερός, manifest, apparent. ¹³ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ¹⁴ συντυγχάνω, meet with, join.

ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη¹ εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ 22
αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν² τῆς λίμνης.³ Καὶ
ἀνήχθησαν.⁴ Πλεόντων⁵ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν·⁶ καὶ κατέβη λαῖλαψ⁷ ἀνέμου εἰς 23
τὴν λίμνην,³ καὶ συνεπληροῦντο,⁸ καὶ ἐκινδύνεον.⁹ Προσελθόντες δὲ 24
διήγειραν¹⁰ αὐτόν, λέγοντες, Ἐπιστάτα,¹¹ ἐπιστάτα,¹¹ ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ
ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο,¹²
καὶ ἐγένετο γαλήνη.¹³ Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες 25
δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹⁴ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς
ἀνέμοις ἐπιτάσσει¹⁵ καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν¹⁶ αὐτῷ;

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁴ ἀνάγω, lead up, restore. ⁵ πλέω, sail. ⁶ ἀφύπνῳ, fall asleep. ⁷ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ⁸ συμπληρόω, fulfill, be swamped. ⁹ κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹⁰ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹¹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ κατέπλευσαν¹ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,² ἣτις ἐστὶν ἀντιπέραν³ τῆς 26
 Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν⁴ αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς 27
 πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,⁵
 καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.⁶ Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ 28
 ἀνακράζας,⁷ προσέπεσεν⁸ αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ,
 υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;⁹ Δέομαι¹⁰ σου, μή με βασανίσῃς.¹¹ Παρήγγειλεν γὰρ 29
 τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου: πολλοῖς γὰρ χρόνοις
 συνηρπάκει¹² αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο¹³ ἀλύσεσιν¹⁴ καὶ πέδαις¹⁵ φυλασσόμενος, καὶ
 διαρρήσσω¹⁶ τὰ δεσμὰ¹⁷ ἡλαύνετο¹⁸ ὑπὸ τοῦ δαίμονος¹⁹ εἰς τὰς ἐρήμους. 30
 Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν,
 Λεγεών,²⁰ ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ 31
 ἐπιτάξῃ²¹ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον²² ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη²³ χοίρων²⁴ 32

¹ καταπλέω, sail down. ² Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ³ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁵ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ⁶ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁷ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁸ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁹ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁰ δέομαι, ask, request. ¹¹ βασανίζω, torment, torture. ¹² συναρπάζω, seize, drag away. ¹³ δεσμέω, bind. ¹⁴ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁵ πέδη, ἡ, ἡ, fetter, shackle. ¹⁶ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁷ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ¹⁸ ἐλαύνω, drive or push, row. ¹⁹ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²⁰ λεγεών, ὠνος, ἡ, legion, very large number. ²¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ²² ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ²³ ἀγέλη, ἡς, ἡ, herd, flock. ²⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig.

ἱκανῶν βοσκομένων¹ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ² αὐτοῖς
 εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν² αὐτοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ 33
 τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·³ καὶ ὥρμησεν⁴ ἡ ἀγέλη⁵ κατὰ τοῦ
 κρημνοῦ⁶ εἰς τὴν λίμνην,⁷ καὶ ἀπεπνίγη.⁸ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες¹ τὸ 34
 γεγεννημένον ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. 35
 Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὔρον καθήμενον
 τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον⁹ καὶ σωφρονοῦντα,¹⁰
 παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ 36
 ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.¹¹ Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς 37
 περιχώρου¹² τῶν Γαδαρηνῶν¹³ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ
 συνείχοντο·¹⁴ αὐτὸς δὲ ἐμβὰς¹⁵ εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο¹⁶ δὲ αὐτοῦ ὁ 38
 ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν ὁ

¹ βόσκω, feed. ² ἐπιτρέπω, permit, allow. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁵ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁶ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ⁷ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁸ ἀποπνίγω, choke, drown. ⁹ ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁰ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹² περιχώρος, ου, ἡ, neighboring. ¹³ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹⁴ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁵ ἐμβαίνω, embark. ¹⁶ δέομαι, ask, request.

Ἰησοῦς λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ¹ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ 39
θεός. Καὶ ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο² αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ 40
πάντες προσδοκῶντες³ αὐτόν. Καὶ ἰδού, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος,⁴ καὶ 41
αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ
παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς⁵ ἦν 42
αὐτῷ ὥς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκειν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι
συνέπνιγον⁶ αὐτόν.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει⁷ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἣτις ἰατροῖς⁸ 43
προσαναλώσασα⁹ ὅλον τὸν βίον¹⁰ οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, 44

¹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ² ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ³ προσδοκάω, wait for, look for. ⁴ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁵ μονογενής, only begotten, only. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ ῥύσις, εως, ή, flowing, hemorrhage. ⁸ ἱατρός, ου, ὁ, physician. ⁹ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ¹⁰ βίος, ου, ὁ, life, manner of life.

προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹ ἤψατο τοῦ κρασπέδου² τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: καὶ
 παραχρῆμα³ ἔστη ἡ ρύσις⁴ τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ 45
 ἀψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,
 Ἐπιστάτα,⁵ οἱ ὄχλοι συνέχουσίν⁶ σε καὶ ἀποθλίβουσιν,⁷ καὶ λέγεις, Τίς ὁ
 ἀψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἦψατό μού τις: ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναιμι 46
 ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,⁸ τρέμουσα⁹ ἦλθεν, καὶ 47
 προσπεσοῦσα¹⁰ αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν¹¹ ἤψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον
 παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.³ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει,¹² θύγατερ, 48
 ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,¹³ λέγων αὐτῷ ὅτι 49
 Τέθνηκεν¹⁴ ἡ θυγάτηρ σου: μὴ σκύλλε¹⁵ τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας 50
 ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ 51

¹ ὀπισθεν, behind, after. ² κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁴ ρύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁵ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ⁷ ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon. ⁸ λανθάνω, escape notice, am hidden. ⁹ τρέμω, tremble, am afraid. ¹⁰ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹³ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁴ θνήσκω, die, am dying. ¹⁵ σκύλλω, trouble, bother.

εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἄφηκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ
 Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς¹ καὶ τὴν μητέρα. Ἐκλαιον δὲ πάντες, καὶ 52
 ἐκόπτοντο² αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε: οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.³ Καὶ 53
 κατεγέλων⁴ αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ 54
 κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, Ἡ παῖς,¹ ἐγείρου. Καὶ 55
 ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα:⁵ καὶ διέταξεν⁶ αὐτῇ
 δοθῆναι φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν⁷ οἱ γονεῖς⁸ αὐτῆς: ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς 56
 μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος⁹ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ 9
 πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους¹⁰ θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν 2
 τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 3
 Μηδὲν αἶρετε εἰς τὴν ὁδόν: μήτε ῥάβδους,¹¹ μήτε πήραν,¹² μήτε ἄρτον, μήτε

¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ² κόπτω, strike, smite. ³ καθεύδω, sleep. ⁴ καταγελάω, deride, ridicule. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ διατάσσω, command, give orders to. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag.

ἀργύριον,¹ μήτε ἀνά² δύο χιτῶνας³ ἔχειν. Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ 4
μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ 5
τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν κονιορτὸν⁴ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε⁵ εἰς
μαρτύριον⁶ ἐπ’ αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, 6
εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.⁷

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁸ τὰ γινόμενα ὑπ’ αὐτοῦ πάντα· καὶ διηπόρει,⁹ 7
διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· ὑπὸ τινων δὲ ὅτι 8
Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ ὅτι Προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων¹⁰ ἀνέστη. Καὶ εἶπεν 9
Ἡρώδης, Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα·¹¹ τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω
τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ² ἀνά, upwards, upon. ³ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ⁵ ἀποτινάσσω, shake off. ⁶ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁷ πανταχοῦ, everywhere. ⁸ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹⁰ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹¹ ἀποκεφαλίζω, behead.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο¹ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ 10
παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν² κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως
καλουμένης Βηθσαιδάν.³ Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ 11
δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν
ἔχοντας θεραπείας⁴ ἰᾶτο. Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν·⁵ προσελθόντες δὲ οἱ 12
δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ⁶
κύμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν,⁷ καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν·⁸ ὅτι ὧδε ἐν
ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ 13
εἶπον, Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες⁹ δύο, εἰ μήτι¹⁰
πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.¹¹ Ἦσαν 14
γὰρ ὥσει¹² ἄνδρες πεντακισχίλιοι.¹³ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
Κατακλίνετε¹⁴ αὐτοὺς κλισίας¹⁵ ἀνὰ¹⁶ πεντήκοντα.¹⁷ Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ 15

¹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ² ὑποχωρέω, withdraw, go away. ³ Βηθσαιδάν, ἡ, Bethsaida. ⁴ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁵ κλίνω, cause to bend, bow. ⁶ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁷ καταλύω, destroy, lodge. ⁸ ἐπισιτισμός, οὔ, ὁ, provisions, provision. ⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁰ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹² ὥσει, like, about. ¹³ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁴ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁵ κλισία, ας, ἡ, group of people eating together. ¹⁶ ἀνά, upwards, upon. ¹⁷ πεντήκοντα, fifty, 50.

ἀνέκλιναν¹ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,² 16
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,³ καὶ ἐδίδου
τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι⁴ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν⁵ πάντες: 17
καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,⁶ κόφιοι⁷ δώδεκα.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας,⁸ συνῆσαν⁹ αὐτῷ οἱ 18
μαθηταί: καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ 19
δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν:¹⁰ ἄλλοι δὲ Ἡλίαν: ἄλλοι δὲ ὅτι
Προφήτης τις τῶν ἀρχαίων¹¹ ἀνέστη. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε 20
εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν, Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας 21
αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 22
πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹² ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων
καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Ἔλεγεν δὲ 23

¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ² ἰχθύς, ὕς, ὁ, fish. ³ κατακλάω, break in pieces. ⁴ παρατίθημι, set before, entrust. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁷ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ⁸ καταμόνας, alone, apart. ⁹ σύνειμι, be with, come together. ¹⁰ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹² ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing.

πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω¹ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 24
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος
σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται² ἄνθρωπος, κερδήσας³ τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν 25
δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;⁴ Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνηθῇ⁵ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, 26
τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται,⁵ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ
τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,⁶ εἰσὶν τινες τῶν 27
ᾧδε ἐστώτων, οἳ οὐ μὴ γεύσωνται⁷ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει⁸ ἡμέραι ὀκτώ,⁹ καὶ παραλαβὼν 28
Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ 29
ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ εἶδος¹⁰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ

¹ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ² ὠφελέω, profit, help. ³ κερδαίνω, gain, win. ⁴ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁵ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ γεύομαι, taste, experience. ⁸ ὥσει, like, about. ⁹ ὀκτώ, eight, 8. ¹⁰ εἶδος, οὗς, τό, form, sight.

ὁ ἱματισμὸς¹ αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων.² Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν³ 30
 αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἐξοδον⁴ 31
 αὐτοῦ ἣν ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν 32
 βεβαρημένοι⁵ ὕπνῳ·⁶ διαγρηγορήσαντες⁷ δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς
 δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας⁸ αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι⁹ αὐτοὺς 33
 ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα,¹⁰ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὥδε
 εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹¹ τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν Μωσῆ, καὶ μίαν Ἡλίας·
 μὴ εἰδῶς ὃ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν¹² 34
 αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. Καὶ φωνή 35
 ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ
 ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὗρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. Καὶ αὐτοὶ 36
 ἐσίγησαν,¹³ καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἐώρακασιν.

¹ ἱματισμός, οὖ, ὁ, clothing. ² ἐξαστράπτω, flash like lightning. ³ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁴ ἐξοδος, ου, ἡ, departure, exodus. ⁵ βαρέω, burden, weigh down. ⁶ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ⁷ διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ⁸ συνίστημι, commend (transitive), stand with. ⁹ διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹⁰ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹¹ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹² ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹³ σιγάω, be silent, become silent.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς¹ ἡμέρα, κατελθόντων² αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν³ 37
αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησεν,⁴ λέγων, 38
Διδάσκαλε, δέομαί⁵ σου, ἐπιβλέψαι⁶ ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς⁷ ἐστίν μοι:
καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης⁸ κράζει, καὶ σπαράσσει⁹ αὐτόν 39
μετὰ ἀφροῦ,¹⁰ καὶ μόγις¹¹ ἀποχωρεῖ¹² ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον¹³ αὐτόν. Καὶ 40
ἐδεήθην⁵ τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. 41
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ¹⁴ γενεὰ ἄπιστος¹⁵ καὶ διεστραμμένη,¹⁶ ἕως
πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹⁷ ὑμῶν; Προσάγαγε¹⁸ τὸν υἱόν σου ὧδε. 42
Ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν¹⁹ αὐτόν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν:²⁰
ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα,²¹

¹ ἐξῆς, next, next in order. ² κατέρχομαι, come down, go down. ³ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁴ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁵ δέομαι, ask, request. ⁶ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ⁷ μονογενὴς, only begotten, only. ⁸ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁹ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁰ ἀφρός, οὐ, ὁ, foam, foaming. ¹¹ μόγις, hardly, scarcely. ¹² ἀποχωρέω, go away, depart. ¹³ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁴ ὦ, Oh! omega. ¹⁵ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁶ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁷ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁸ προσάγω, bring (forward), approach. ¹⁹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁰ συσπαράσσω, convulse. ²¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant.

καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο¹ δὲ πάντες ἐπὶ τῇ 43
μεγαλειότητι² τοῦ θεοῦ.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς 44
τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἡγνόουν³ τὸ 45
ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον⁴ ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται⁵ αὐτό·
καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς⁶ ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 46
ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν⁶ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος⁷ παιδίου, ἔστησεν
αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ 48
ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με:

¹ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²μεγαλειότης, ητος, ἡ, splendor, magnificence. ³ἄγνοέω, not know, be unaware. ⁴παρακαλύπτω, hide, conceal. ⁵αἰσθάνομαι, notice, perceive. ⁶διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁷ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize.

ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,¹ εἶδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου 49

ἐκβάλλοντα δαιμόνια: καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. 50

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε: ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ

ἡμῶν ἔστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι² τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως³ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς 51

τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν⁴ τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν 52

ἁγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην

Σαμαρειτῶν,⁵ ὥστε ἐτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον 53

αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος 54

καὶ Ἰωάννης εἶπον, Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ

ἀναλῶσαι⁶ αὐτούς, ὥς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς⁷ δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, 55

¹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ² συμπληρώω, fulfill, be swamped. ³ ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ⁴ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁵ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁶ ἀναλίσκω, destroy, consume. ⁷ στρέφω, turn, am converted.

καὶ εἶπεν, Οὐκ οἶδατε οἷου¹ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 56
οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς
ἐτέραν κώμην.

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, Ἀκολουθήσω 57
σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες² φωλεοὺς³ 58
ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·⁵ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.⁶ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 59
εἶπεν, Κύριε, ἐπίτρεψόν⁷ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι⁸ τὸν πατέρα μου. Εἶπεν 60
δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι⁸ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ
ἀπελθὼν διάγγελλε⁹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, Ἀκολουθήσω 61
σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν⁷ μοι ἀποτάξασθαι¹⁰ τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. 62
Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, ἐπιβαλὼν¹¹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,

¹ οἷος, such as, of what kind. ² ἀλώπηξ, εκος, ή, fox. ³ φωλεός, οῦ, ὁ, den, hole. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατασκήνωσις, εως, ή, place to live, nest. ⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ θάπτω, bury. ⁹ διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ¹⁰ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² ἄροτρον, ου, τό, plow.

καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός¹ ἔστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν² ὁ κύριος καὶ ἐτέρους ἐβδομήκοντα,³ καὶ ἀπέστειλεν **10**

αὐτοὺς ἀνά⁴ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ⁵ ἔμελλεν

αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ μὲν θερισμὸς⁶ πολὺς, οἱ δὲ **2**

ἐργάται⁷ ὀλίγοι· δεήθητε⁸ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,⁶ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας⁷

εἰς τὸν θερισμὸν⁶ αὐτοῦ. Ὑπάγετε· ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας⁹ ἐν **3**

μέσῳ λύκων.¹⁰ Μὴ βαστάζετε βαλάντιον,¹¹ μὴ πήραν,¹² μηδὲ ὑποδήματα¹³· καὶ **4**

μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον **5**

λέγετε, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἦ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται¹⁴ **6**

ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε,¹⁵ ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.¹⁶ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ **7**

οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης⁷ τοῦ

μισθοῦ αὐτοῦ ἔστιν. Μὴ μεταβαίνετε¹⁷ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν πόλιν **8**

¹ εὐθετος, useful, fit. ² ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ³ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ⁴ ἀνά, upwards, upon. ⁵ οὗ, where, when. ⁶ θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ⁷ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁸ δεόμεαι, ask, request. ⁹ ἄρην, ἄρνός, ὁ, lamb. ¹⁰ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹¹ βαλλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁴ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ¹⁵ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁶ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁷ μεταβαίνω, depart, leave.

εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα¹ ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε 9
τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ἦγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς 10
πλατείας² αὐτῆς εἶπατε, Καὶ τὸν κονιορτὸν³ τὸν κολληθέντα⁴ ἡμῖν ἐκ τῆς 11
πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα⁵ ὑμῖν: πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ'
ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις⁶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ 12
ἀνεκτότερον⁷ ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαὶ σοι, Χοραζίν,⁸ οὐαὶ σοι, Βηθσαιδᾶ:⁹ 13
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹⁰ καὶ Σιδῶνι¹¹ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹²
ἂν ἐν σάκκῳ¹³ καὶ σποδῷ¹⁴ καθήμεναι μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ¹⁰ καὶ Σιδῶνι¹¹ 14
ἀνεκτότερον⁷ ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,¹⁵ ἡ ἕως τοῦ 15
οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹⁶ ἕως Ἄδου¹⁷ καταβιβασθήσῃ.¹⁸ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ 16
ἀκούει: καὶ ὁ ἀθετῶν¹⁹ ὑμᾶς ἐμέ ἀθετεῖ:¹⁹ ὁ δὲ ἐμέ ἀθετῶν¹⁹ ἀθετεῖ¹⁹ τὸν

¹ παρατίθημι, set before, entrust. ² πλατεία, ας, ἡ, street. ³ κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ⁴ κολλάω, glue, cleave. ⁵ ἀπομάσσω, wipe off. ⁶ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁷ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁸ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ⁹ Βηθσαιδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁰ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹¹ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹² πάλαι, long ago, of old. ¹³ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹⁴ σποδός, οὐ, ἡ, ashes. ¹⁵ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁶ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁷ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ¹⁸ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁹ ἀθετέω, reject, annul.

ἀποστείλαντά με.

Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια 17

ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν 18

ὡς ἀστραπὴν² ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδού, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ 19

πατεῖν³ ἐπάνω⁴ ὄφρων⁵ καὶ σκορπίων,⁶ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ:

καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα 20

ὑμῖν ὑποτάσσεται: χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐν αὐτῇ τῇ ᾠρᾷ ἡγαλλιάσατο⁷ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαί 21

σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁹ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν¹⁰

καὶ συνετῶν,¹¹ καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.¹² Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο

εὐδοκία¹³ ἔμπροσθέν σου. Καὶ στραφεὶς¹⁴ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα μοι 22

¹ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ² ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ³ πατέω, tread or tread under foot, tread. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ⁵ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁶ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ⁷ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁸ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁹ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁰ σοφός, wise. ¹¹ συνετός, intelligent, clever. ¹² νήπιος, infant, child. ¹³ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁴ στρέφω, turn, am converted.

παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ
πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς
ἀποκαλύψαι. Καὶ στραφεὶς¹ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν, Μακάριοι οἱ 23
ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ 24
βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε,
καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδού, νομικός² τις ἀνέστη, ἐκπειράζων³ αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, τί 25
ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;⁴ Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ τί 26
γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν 27
θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
ισχύος⁵ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁶ σου: καὶ τὸν πλησίον⁷ σου ὡς σεαυτόν. 28
Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὅρθῶς⁸ ἀπεκρίθης: τοῦτο ποιεῖ, καὶ ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν 29

¹ στρέφω, turn, am converted. ² νομικός, pertaining to the law. ³ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁴ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁵ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ⁶ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁷ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁸ ὀρθῶς, rightly, correctly.

ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστίν μου πλησίον;¹ Ὑπολαβὼν² δὲ ὁ 30
 Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ
 λησταῖς³ περιέπεσεν,⁴ οἱ καὶ ἐκδύσαντες⁵ αὐτὸν καὶ πληγὰς⁶ ἐπιθέντες ἀπῆλθον,
 ἀφέντες ἡμιθανῆ⁷ τυγχάνοντα.⁸ Κατὰ συγκυρίαν⁹ δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν 31
 τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ: καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁰ Ὅμοίως δὲ καὶ Λευῖτης¹¹ 32
 γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁰ Σαμαρεῖτης¹² δέ τις 33
 ὁδεύων¹³ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη,¹⁴ καὶ προσελθὼν 34
 κατέδησεν¹⁵ τὰ τραύματα¹⁶ αὐτοῦ, ἐπιχέων¹⁷ ἔλαιον¹⁸ καὶ οἶνον: ἐπιβιβάσας¹⁹ δὲ
 αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος,²⁰ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,²¹ καὶ ἐπεμελήθη²²
 αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον²³ ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια²⁴ ἔδωκεν τῷ 35
 πανδοχεῖ,²⁵ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι²² αὐτοῦ: καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,²⁶
 ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί²⁷ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον 36

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² ὑπολαμβάνω, take up, receive. ³ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁴ περιπίπτω, fall in with, strike. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ πληγή, ἤς, ἡ, blow, wound. ⁷ ἡμιθανής, half dead. ⁸ τυγχάνω, obtain, happen. ⁹ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance. ¹⁰ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ¹¹ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ¹² Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹³ ὁδεύω, go, travel. ¹⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁵ καταδέω, bind up, bandage. ¹⁶ τραῦμα, τος, τό, wound. ¹⁷ ἐπιχέω, pour over, pour on. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ²⁰ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ²¹ πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ²² ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ²³ αὔριον, tomorrow. ²⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁵ πανδοχεύς, ἑως, ὁ, innkeeper. ²⁶ προσδαπανάω, spend in addition. ²⁷ ἐπανέρχομαι, return, come back again.

δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος¹ εἰς τοὺς ληστάς; ² Ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας 37

τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου, καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά: γυνὴ δέ 38

τις ὀνόματι Μάρθα³ ὑπεδέξατο⁴ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῇδε⁵ ἦν 39

ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα⁶ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ

ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα³ περιεσπᾶτο⁷ περὶ πολλὴν διακονίαν: 40

ἐπιστᾶσα⁸ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει⁹ σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου μόνην με κατέλειπεν

διακονεῖν; Εἰπέ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται.¹⁰ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ 41

ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα, ³ Μάρθα, ³ μεριμνᾷς¹¹ καὶ τυρβάζῃ¹² περὶ πολλά: ἐνὸς δέ ἐστιν 42

χρεία: Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα¹³ ἐξελέξατο, ¹⁴ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται¹⁵ ἀπ'

αὐτῆς.

¹ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ² ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ³ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁴ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ⁵ ὅδε, this (here), this here. ⁶ παρακαθίζω, sit down beside. ⁷ περισπᾶω, distract, trouble greatly. ⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁰ συναντιλαμβάνομαι, help, assist. ¹¹ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ¹² τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ¹³ μερίς, ἶδος, ἡ, part, portion. ¹⁴ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁵ ἀφαιρέω, take away, smite off.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο,¹ εἶπέν **11**

τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς

καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν **2**

προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά

σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ

τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον² δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. Καὶ ἄφες **3**

ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ

εἰσενέγκῃς³ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,⁴ ἀλλὰ ῥῦσαι⁵ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν **5**

μεσονυκτίου,⁶ καὶ εἴπη αὐτῷ, Φίλε, χρῆσόν⁷ μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ⁸ φίλος **6**

παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὁ παραθήσω⁹ αὐτῷ: κάκεῖνος¹⁰ ἔσωθεν **7**

ἀποκριθεὶς εἶπη, Μὴ μοι κόπους¹² παρέχε: ¹³ ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,¹⁴ καὶ τὰ

¹ παύω, cause to cease. ² ἐπιούσιος, for today, daily. ³ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁴ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁵ ῥύομαι, rescue, save. ⁶ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁷ χράω, lend. ⁸ ἐπειδὴ, since, because. ⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁰ κάκεῖνος, and he, and she. ¹¹ ἔσωθεν, from within, within. ¹² κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ¹³ παρέχω, offer, afford. ¹⁴ κλείω, shut, shut up.

παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην¹ εἰσίν: οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. 8

Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστάς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διὰ γε² τὴν

ἀναίδειαν³ αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζει.⁴ Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, 9

καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὕρησετε: κρούετε,⁵ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. 10

Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει: καὶ τῷ κρούοντι⁵

ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ 11

αὐτῷ; Ἡ καὶ ἰχθύν,⁷ μὴ ἀντὶ⁸ ἰχθύος⁷ ὄφιν⁹ ἐπιδώσῃ⁶ αὐτῷ; Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ 12

ὠόν,¹⁰ μὴ ἐπιδώσῃ⁶ αὐτῷ σκορπίον;¹¹ Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε 13

δόματα¹² ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ

δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

¹κοίτη, ης, ἡ, bed, sexual promiscuity. ²γέ, indeed, at least. ³ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ⁴χρήζω, need, have need of. ⁵κρούω, knock, strike. ⁶ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁷ἰχθύς, ὄς, ὁ, fish. ⁸ἀντί, instead of, in place of. ⁹ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁰ὠόν, οὔ, τό, egg. ¹¹σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ¹²δόμα, τος, τό, present, gift.

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹ Ἐγένετο δέ, τοῦ δαιμονίου 14
ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός:¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν 15
εἶπον, Ἐν Βεελζεβούλ² ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄτεροι 16
δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν 17
τὰ διανοήματα³ εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⁴
ἐρημοῦται:⁵ καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν 18
διεμερίσθη,⁴ πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι λέγετε, Ἐν Βεελζεβούλ²
ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ 19
υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταὶ⁶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν 20
δακτύλῳ⁷ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁸ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος⁹ φυλάσσει τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,¹⁰ ἐν εἰρήνῃ 21
ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: ἐπὶ¹¹ δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν¹² νικήσῃ 22
αὐτόν, τὴν πανοπλίαν¹³ αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκῦλα¹⁴ αὐτοῦ

¹ κωφός, deaf, dumb. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ διανόημα, τος, τό, thought, reasoning. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ ἐρημόω, destroy, strip. ⁶ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ φθάνω, come before another, anticipate. ⁹ καθοπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ¹⁰ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ ἐπὶ, when, as soon as. ¹² ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹³ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ¹⁴ σκῦλον, ου, τό, booty, spoils.

διαδίδωσιν.¹ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ 23
 σκορπίζει.² Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται 24
 δι' ἀνύδρων³ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν·⁴ καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει, Ὑποστρέψω
 εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν⁵ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον⁶ καὶ 25
 κεκοσμημένον.⁷ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα 26
 πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁸ τῶν πρώτων.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά⁹ τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου 27
 εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία¹⁰ ἢ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ¹¹ οὓς ἐθήλασας.¹² 28
 Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενοῦνγε¹³ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ
 φυλάσσοντες αὐτόν.

¹ διαδίδωμι, distribute, give. ² σκορπίζω, scatter, disperse. ³ ἀνυδρὸς, waterless, dry. ⁴ ἀνάπαυσις, εὖ, ἡ, cessation, rest. ⁵ ὅθεν, from where, from which. ⁶ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁷ κοσμέω, adorn, put into order. ⁸ χείρων, worse. ⁹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁰ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹¹ μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ¹² θηλάζω, suckle, nurse. ¹³ μενοῦνγε, on the contrary, indeed.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμένων¹ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστιν: 29
 σημεῖον ἐπιζητεῖ,² καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ³ τοῦ
 προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς³ σημεῖον τοῖς Νινευίταις,⁴ οὕτως ἔσται 30
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα⁵ νότου⁶ ἐγερθήσεται ἐν τῇ 31
 κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ⁷ αὐτούς: ὅτι ἦλθεν
 ἐκ τῶν περάτων⁸ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,⁹ καὶ ἰδοὺ, πλείον
 Σολομῶνος⁹ ὧδε. Ἄνδρες Νινευί¹⁰ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 32
 ταύτης καὶ κατακρινουσὶν⁷ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹¹ Ἰωνᾶ,³ καὶ
 ἰδοὺ, πλείον Ἰωνᾶ³ ὧδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹² ἄψας εἰς κρύπτην¹³ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,¹⁴ ἀλλ' ἐπὶ 33
 τὴν λυχνίαν,¹⁵ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹⁶ τὸ φέγγος¹⁷ βλέπωσιν. Ὁ λύχνος¹² τοῦ 34
 σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁸ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ

¹ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁴ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ⁵ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ πέρας, ατος, τό, limit, end. ⁹ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁰ Νινευί, ἡ, Nineveh. ¹¹ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹³ κρύπτη, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ¹⁴ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁷ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁸ ἀπλοῦς, simple, single.

σῶμά σου φωτεινόν¹ ἔστιν· ἐπὰν² δὲ πονηρὸς ᾦ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.³ 35

Σκόπει⁴ οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον 36

φωτεινόν,¹ μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν,³ ἔσται φωτεινὸν¹ ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος

τῇ ἀστραπῇ⁶ φωτίζῃ⁷ σε.

Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ⁸ παρ' αὐτῷ: 37

εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.⁹ Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον 38

ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.¹⁰ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ 39

Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν¹¹ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος¹² καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν

ὑμῶν γέμει¹⁴ ἀρπαγῆς¹⁵ καὶ πονηρίας.¹⁶ Ἄφρονες,¹⁷ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν¹¹ 40

καὶ τὸ ἔσωθεν¹³ ἐποίησεν; Πλὴν τὰ ἐνόντα¹⁸ δότε ἐλεημοσύνην:¹⁹ καὶ ἰδοὺ, 41

πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἔστιν.

¹ φωτεινός, bright, full of light. ² ἐπὰν, when, as soon as. ³ σκοτεινός, dark, full of darkness. ⁴ σκοπέω, look at, contemplate. ⁵ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁶ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ⁷ φωτίζω, give light, enlighten. ⁸ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ⁹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁰ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹¹ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ¹² πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹³ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁴ γέμω, fill, am full of. ¹⁵ ἀρπαγή, ἥς, ἡ, plunder, robbery. ¹⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁷ ἄφρων, foolish, senseless. ¹⁸ ἐν εἰμι, be in, within. ¹⁹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving.

Ἄλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹ τὸ ἡδύοσμον² καὶ τὸ πήγανον³ 42
καὶ πᾶν λάχανον,⁴ καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ: ταῦτα
ἔδει ποιῆσαι, κακεῖνα⁵ μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν 43
πρωτοκαθεδρίαν⁶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς⁷ ἐν ταῖς ἀγοραῖς.⁸ 44
Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁹ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ
ἄδηλα,¹⁰ καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω¹¹ οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν¹² λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς 45
ὑβρίζεις.¹³ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς¹² οὐαί, ὅτι φορτίζετε¹⁴ τοὺς 46
ἀνθρώπους φορτία¹⁵ δυσβάστακτα,¹⁶ καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων¹⁷ ὑμῶν οὐ
προσψάυετε¹⁸ τοῖς φορτίοις.¹⁵ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν 47
προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ 48
συνευδοκεῖτε¹⁹ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν: ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς,

¹ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ² ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ³ πήγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ⁴ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁵ κακεῖνος, and he, and she. ⁶ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor. ⁷ ἀσπασμός, ου, ό, greeting, salutation. ⁸ ἀγορά, ᾱς, ή, marketplace, place of assembly. ⁹ ὑποκριτής, ου, ό, hypocrite, pretender. ¹⁰ ἄδηλος, unseen, indistinct. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² νομικός, pertaining to the law. ¹³ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁴ φορτίζω, load, burden. ¹⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁶ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹⁷ δάκτυλος, ου, ό, finger. ¹⁸ προσψάύω, touch, touch lightly. ¹⁹ συνευδοκέω, consent, approve.

ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν, 49
 Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν
 καὶ ἐκδιώξουσιν.¹ ἵνα ἐκζητηθῇ² τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ 50
 ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς³ κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος 51
 Ἀβελ ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁴ τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ⁵ τοῦ θυσιαστηρίου⁶
 καὶ τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται² ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ 52
 ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,⁷ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁸ τῆς γνώσεως: αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθετε,
 καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι 53
 δεινῶς⁹ ἐνέχειν,¹⁰ καὶ ἀποστοματίζειν¹¹ αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες¹² 54
 αὐτόν, ζητοῦντες θηρεύσαι¹³ τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁴
 αὐτοῦ.

¹ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ² ἐκζητέω, seek out, inquire. ³ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ μεταξὺ, between, after. ⁶ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁷ νομικός, pertaining to the law. ⁸ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁹ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁰ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹¹ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹² ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹³ θηρεύω, hunt, catch. ¹⁴ κατηγορέω, accuse, charge.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν¹ τῶν μυριάδων² τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν³ ἀλλήλους, **12**

ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον, Προσέχετε⁴ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς

ζύμης⁵ τῶν Φαρισαίων, ἣτις ἐστὶν ὑπόκρισις.⁶ Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον⁷ **2**

ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν⁸ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ'⁹ ὧν ὅσα **3**

ἐν τῇ σκοτίᾳ¹⁰ εἶπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε

ἐν τοῖς ταμείοις,¹¹ κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.¹² Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις **4**

μου, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ

ἐχόντων περισσότερόν¹³ τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω¹⁴ δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: **5**

φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτείνειν ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν¹⁵ εἰς τὴν γέενναν:¹⁶

ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε στρουθία¹⁷ πωλεῖται¹⁸ ἀσσαρίων **6**

δύο; Καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον²⁰ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ **7**

τρίχες²¹ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται.²² Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν

¹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ² μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ³ καταπατέω, trample under foot. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁶ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁷ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ⁸ κρυπτός, hidden, secret. ⁹ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁰ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹¹ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹² δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹³ περισσός, excessive, abundant. ¹⁴ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁵ ἐμβάλλω, throw, cast. ¹⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁷ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹⁸ πωλέω, sell. ¹⁹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ²⁰ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ²¹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²² ἀριθμέω, number, count.

στρουθίων¹ διαφέρετε.² Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ³ ἐν ἐμοὶ 8
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
 ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν 9
 ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται⁴ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ 10
 λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
 βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς 11
 συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε⁵ πῶς ἢ τί
 ἀπολογήσῃσθε,⁶ ἢ τί εἴπητε· τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, 12
 ἃ δεῖ εἰπεῖν.

Εἶπεν δὲ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι⁷ 13
 μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν⁹ 14
 δικαστὴν¹⁰ ἢ μεριστὴν¹¹ ἐφ' ὑμᾶς; Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ 15

¹ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ² διαφέρω, differ, carry through. ³ ὁμολογέω, confess, profess. ⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁵ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁶ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ⁷ μερίζω, divide, part. ⁸ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁹ καθίστημι, set, constitute. ¹⁰ δικαστής, οὔ, ὁ, judge. ¹¹ μεριστής, οὔ, ὁ, divider, arbitrator.

φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας:¹ ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ
ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, 16
Ἄνθρωπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν² ἡ χώρα: καὶ διελογίζετο³ ἐν ἑαυτῷ λέγων, 17
Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, Τοῦτο 18
ποιήσω: καθελῶ⁴ μου τὰς ἀποθήκας,⁵ καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω
ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά⁶ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, Ψυχή, 19
ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα⁷ εἰς ἔτη πολλά: ἀναπαύου,⁸ φάγε, πίε, εὐφραίνου.⁹ 20
Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρον,¹⁰ ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν¹¹
ἀπὸ σοῦ: ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων¹² ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς 21
θεὸν πλουτῶν.¹³

¹ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ² εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ καθαιρέω, take down, pull down. ⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ κείμαι, lie, be laid. ⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁰ ἄφρων, foolish, senseless. ¹¹ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹² θησαυρίζω, lay up, store up. ¹³ πλουτέω, be rich, become rich.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε¹ τῇ 22
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε: μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσῃσθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν 23
 τῆς τροφῆς,² καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.³ Κατανοήσατε⁴ τοὺς κόρακας,⁵ ὅτι οὐ 24
 σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,⁶ οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον⁷ οὐδὲ ἀποθήκη,⁸ καὶ ὁ θεὸς
 τρέφει⁹ αὐτούς: πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε¹⁰ τῶν πετεινῶν;¹¹ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν 25
 μεριμνῶν¹ δύναται προσθεῖναι¹² ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹³ αὐτοῦ πῆχυν¹⁴ ἕνα; Εἰ οὖν 26
 οὔτε ἐλάχιστον¹⁵ δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;¹ Κατανοήσατε⁴ τὰ 27
 κρίνα¹⁶ πῶς αὐξάνει:¹⁷ οὐ κοπιᾷ,¹⁸ οὐδὲ νήθει:¹⁹ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν²⁰ ἐν
 πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²¹ ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον²² ἐν τῷ ἀγρῷ 28
 σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²³ εἰς κλίβανον²⁴ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως
 ἀμφιέννυσιν,²⁵ πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁶ Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί 29
 φάγητε, ἢ τί πίνητε: καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.²⁷ Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ 30

¹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ² τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ³ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ κατανοέω, observe, understand. ⁵ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁸ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁰ διαφέρω, differ, carry through. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² προστίθμι, add, add to. ¹³ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁴ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁵ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁶ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁷ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁸ κοπιᾷ, toil, labor. ¹⁹ νήθω, spin. ²⁰ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²¹ περιβάλλω, put around, clothe. ²² χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²³ αὔριον, tomorrow. ²⁴ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁵ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁶ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁷ μετεωρίζομαι, be anxious, worried.

κόσμου ἐπιζητεῖ·¹ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε² τούτων. Πλὴν ζητεῖτε 31
 τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται³ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ 32
 μικρὸν ποίμνιον·⁴ ὅτι εὐδόκησεν⁵ ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. 33
 Πωλήσατε⁶ τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην.⁷ Ποιήσατε ἑαυτοῖς
 βαλάντια⁸ μὴ παλαιούμενα,⁹ θησαυρὸν¹⁰ ἀνέκλειπτον¹¹ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου
 κλέπτῃς¹² οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σῆς¹³ διαφθείρει·¹⁴ ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς¹⁰ 34
 ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες¹⁵ περιεζωσμέναι,¹⁶ καὶ οἱ λύχνοι¹⁷ καιόμενοι·¹⁸ καὶ ὑμεῖς 35
 ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις¹⁹ τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ²⁰ ἐκ τῶν
 γάμων,²¹ ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,²² εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ 37
 δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὕρήσει γρηγοροῦντας·²³ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² χρήζω, need, have need of. ³ προστίθμι, add, add to. ⁴ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁸ βαλλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ⁹ παλαιόω, make or become old, obsolete. ¹⁰ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹¹ ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ¹² κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹³ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ¹⁴ διαφθείρω, destroy utterly, spoil. ¹⁵ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁶ περιζώννυμι, gird, gird round. ¹⁷ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁸ καίω, burn, ignite. ¹⁹ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁰ ἀναλύω, loose, depart. ²¹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²² κρούω, knock, strike. ²³ γρηγορέω, watch, keep watch.

περιζώσεται¹ καὶ ἀνακλινεῖ² αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν 38
 ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως,
 μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδῃ ὁ 39
 οἰκοδεσπότης³ ποῖα ὥρα ὁ κλέπτης⁴ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν⁵ ἄν, καὶ οὐκ ἂν
 ἀφῆκεν διορυγῆναι⁶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἔτοιμοι·⁷ ὅτι ἡ ὥρα 40
 οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ 41
 πρὸς πάντας; Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα⁸ ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος⁹ καὶ 42
 φρόνιμος,¹⁰ ὃν καταστήσει¹¹ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας¹² αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν
 καιρῷ τὸ σιτομέτριον;¹³ Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ 43
 εὐρήσῃ ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς¹⁴ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν 44
 αὐτοῦ καταστήσει¹¹ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, 45

¹ περιζώννυμι, gird, gird round. ² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁶ διορύσσω, break through, break in. ⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ¹¹ καθίστημι, set, constitute. ¹² θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹³ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ¹⁴ ἀληθῶς, truly, really.

Χρονίζει¹ ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξεται τύπτειν² τοὺς παῖδας³ καὶ τὰς
παιδίσκας,⁴ ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι:⁵ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου 46
ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,⁶ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει⁷
αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων⁸ θήσει. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δούλος ὁ 47
γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ
θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται⁹ πολλάς: ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,¹⁰ 48
δαρήσεται⁹ ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ: καὶ
ᾧ παρέθεντο¹¹ πολὺ, περισσότερον¹² αἰτήσουσιν αὐτόν.

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη;¹³ Βάπτισμα¹⁴ δὲ ἔχω 49
βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι¹⁵ ἕως οὗ τελεσθῇ. Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην 51
παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμόν.¹⁶ Ἔσονται 52
γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ διαμεμερισμένοι, ¹⁷ τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο

¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ² τύπτω, smite, beat. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁵ μεθύσκω, make drunk. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ⁸ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁹ δέρω, beat, flay. ¹⁰ πληγὴ, ἡς, ἡ, blow, wound. ¹¹ παρατίθημι, set before, entrust. ¹² περισσός, excessive, abundant. ¹³ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ¹⁴ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁵ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁶ διαμερισμός, οὗ, ὁ, division, disunity. ¹⁷ διαμερίζω, divide, distribute.

ἐπὶ τρισίν. Διαμερισθήσεται¹ πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί: μήτηρ ἐπὶ 53
 θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί: πενθερά² ἐπὶ τὴν νύμφην³ αὐτῆς, καὶ νύμφη³
 ἐπὶ τὴν πενθεράν² αὐτῆς. Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην 54
 ἀνατέλλουσιν⁴ ἀπὸ δυσμῶν,⁵ εὐθέως λέγετε, Ὁμβρος⁶ ἔρχεται: καὶ γίνεται
 οὕτως. Καὶ ὅταν νότον⁷ πνέοντα,⁸ λέγετε ὅτι Καύσων⁹ ἔσται: καὶ γίνεται. 55
 Ὑποκριταί,¹⁰ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν:¹¹ τὸν δὲ
 καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;¹¹ Τί δὲ καὶ ἀφ' ἐαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; 57
 Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου¹² σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν 58
 ἀπηλλάχθαι¹⁴ ἀπ' αὐτοῦ: μήποτε κατασύρῃ¹⁵ σε πρὸς τὸν κριτὴν,¹⁶ καὶ ὁ κριτὴς
 σε παραδῷ τῷ πράκτορι,¹⁷ καὶ ὁ πράκτωρ¹⁷ σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ 59
 μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὔ καὶ τὸν ἔσχατον λεπτὸν¹⁸ ἀποδῷς.

¹ διαμερίζω, divide, distribute. ² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ³ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁵ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁶ ὄμβρος, ου, ὁ, shower, thunderstorm. ⁷ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁸ πνέω, blow. ⁹ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁰ ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ δοκιμάζω, prove, approve. ¹² ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹³ ἐργασία, ας, ἡ, profit, business. ¹⁴ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ¹⁵ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ¹⁶ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁷ πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable. ¹⁸ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money.

Παρήσαν¹ δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων,² **13**
ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν³ μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς **2**
εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι² οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς
Γαλιλαίους² ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ **3**
μετανοήτε, πάντες ὡσαύτως⁴ ἀπολείσθε. Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ,⁵ ἐφ' οἷς **4**
ἔπεσεν ὁ πύργος⁶ ἐν τῷ Σιλωάμ⁷ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι
ὀφειλέται⁸ ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν
Ἱερουσαλὴμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντες ὁμοίως **5**
ἀπολείσθε. Ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν: Συκὴν⁹ εἶχέν τις ἐν τῷ **6**
ἀμπελῶνι¹⁰ αὐτοῦ πεφυτευμένην:¹¹ καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ
εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν,¹² Ἴδού, τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν **7**
ἐν τῇ συκῇ⁹ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὐρίσκω: ἔκκοψον¹³ αὐτήν: ἵνα τί καὶ τὴν γῆν
καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, **8**

¹ πάρεμι, be present, have arrived. ² Γαλιλαῖος, Galilean. ³ μίγνυμι, mix, mingle. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ ὀκτώ, eight. ⁶ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ⁷ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ⁸ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁹ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁰ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹¹ φυτεύω, plant. ¹² ἀμπελουργός, οὔ, ὁ, vinedresser, gardener. ¹³ ἐκκόπτω, cut out, cut off.

ἕως ὅτου¹ σκάψω² περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια: καὶ ἂν³ μὲν ποιήσῃ καρπὸν: εἰ δὲ⁴ 9
μήγε,⁴ εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψῃς⁵ αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν: καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἦν 10
πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας⁶ ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ,⁷ καὶ ἦν συγκύπτουσα,⁸ καὶ μὴ
δυναμένη ἀνακύψαι⁹ εἰς τὸ παντελές.¹⁰ Ἰδὼν δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν, 12
καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας⁶ σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς 13
χεῖρας: καὶ παραχρῆμα¹² ἀνωρθώθη,¹³ καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 14
ἀρχισυνάγωγος,¹⁴ ἀγανακτῶν¹⁵ ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν
τῷ ὄχλῳ, Ἐξ¹⁶ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι: ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι
θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, 15
καὶ εἶπεν, Ὑποκριταί,¹⁷ ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βούν¹⁸ αὐτοῦ ἢ
τὸν ὄνον¹⁹ ἀπὸ τῆς φάτνης,²⁰ καὶ ἀπαγαγὼν²¹ ποτίζει,²² ταύτην δέ, θυγατέρα 16

¹ ὅτου, until. ² σκάπτω, dig. ³ καὶ, and if, even if. ⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁶ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁷ ὀκτώ, eight, 8. ⁸ συγκύπτω, be bent over, am bent double. ⁹ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁰ παντελές, completely, forever. ¹¹ προσφωνέω, call to, summon. ¹² παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹³ ἀνωρθόω, restore, strengthen. ¹⁴ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁶ ἕξ, six, 6. ¹⁷ ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁸ βούς, ὁ, ox, cow. ¹⁹ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ²⁰ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ²¹ ἀπάγω, lead away, lead. ²² ποτίζω, give drink to, cause to drink.

Ἀβραάμ οὕσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοὺ, δέκα καὶ ὀκτώ¹ ἔτη, οὐκ ἔδει
 λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ² τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος 17
 αὐτοῦ, κατησχύνοντο³ πάντες οἱ ἀντικείμενοι⁴ αὐτῷ: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν
 ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις⁵ τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

Ἔλεγεν δέ, Τίني ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ τίني ὁμοιώσω⁶ αὐτήν; 18
 Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ⁷ σινάπεως,⁸ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον⁹ ἑαυτοῦ:
 καὶ ἡὔξησεν,¹⁰ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ¹¹ τοῦ οὐρανοῦ
 κατεσκήνωσεν¹² ἐν τοῖς κλάδοις¹³ αὐτοῦ. Πάλιν εἶπεν, Τίني ὁμοιώσω⁶ τὴν 20
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν ζύμῃ,¹⁴ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν¹⁵ εἰς 21
 ἄλεῦρου¹⁶ σάτα¹⁷ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹⁸ ὅλον. Καὶ διεπορεύετο¹⁹ κατὰ πόλεις 22
 καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορείαν²⁰ ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ. Εἶπεν δέ τις 23
 αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοῦς, Ἀγωνίζεσθε²¹ 24

¹ ὀκτώ, eight, 8. ² δεσμός, οὐ, ὁ, chain, bond. ³ κατασχύνω, put to shame, shame. ⁴ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ⁵ ἐνδοξος, honored, glorious. ⁶ ὁμοιώω, make like, liken. ⁷ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ⁸ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁹ κῆπος, οὐ, ὁ, garden. ¹⁰ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹¹ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ¹² κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ¹³ κλάδος, οὐ, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁴ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁵ ἐγκρύπτω, hide, hide in. ¹⁶ ἄλευρον, οὐ, τό, wheat flour, meal. ¹⁷ σάτον, οὐ, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁸ ζυμώω, leaven, ferment. ¹⁹ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ²⁰ πορεία, ας, ἡ, journey, way. ²¹ ἀγωνίζομαι, contend, struggle.

εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς¹ πύλης·² ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν,
 καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης³ καὶ ἀποκλείσῃ⁴ τὴν 25
 θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν⁵ τὴν θύραν, λέγοντες, Κύριε, κύριε,
 ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστε· τότε 26
 ἄρξεσθε λέγειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις⁶
 ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστε· ἀπόστητε⁷ ἀπ' 27
 ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται⁸ τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁰ 28
 τῶν ὀδόντων,¹¹ ὅταν ὄψῃσθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς
 προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἤξουσιν 29
 ἀπὸ ἀνατολῶν¹² καὶ δυσμῶν,¹³ καὶ βορρᾶ¹⁴ καὶ νότου,¹⁵ καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁶ ἐν
 τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν 30
 πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

¹ στενός, narrow. ² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ ἀποκλείω, close, shut. ⁵ κρούω, knock, strike. ⁶ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁷ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁸ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁰ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹² ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹³ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹⁴ βορρᾶς, ᾶ, ὁ, north, north wind. ¹⁵ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, Ἔξελθε καὶ 31
 πορεύου ἐντεῦθεν,¹ ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 32
 Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι² ταύτῃ, Ἰδοὺ, ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις³
 ἐπιτελῶ⁴ σήμερον καὶ αὔριον,⁵ καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.⁶ Πλὴν δεῖ με σήμερον 33
 καὶ αὔριον⁵ καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι: ὅτι οὐκ ἐνδέχεται⁷ προφήτην
 ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς 34
 προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα⁸ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁹
 ἠθέλησα ἐπισυνάξαι¹⁰ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹¹ ὄρνις¹² τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν¹³
 ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁴ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν 35
 ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε ἕως ἄν ἤξει, ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος
 ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ² ἀλώπηξ, εκος, ή, fox. ³ ἰασις, εως, ή, healing, cure. ⁴ ἐπιτελέω, complete, perform. ⁵ αὔριον, tomorrow. ⁶ τελειόω, fill, fulfill. ⁷ ἐνδέχομαι, be possible, allow. ⁸ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁹ ποσάκις, how often? how often. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ τρόπος, ου, ό, manner, way. ¹² ὄρνις, ιθος, ή, hen, bird. ¹³ νοσσία, ας, ή, brood, brood of young birds. ¹⁴ πτέρυξ, υγος, ή, wing.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων **14**

σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι¹ αὐτόν. Καὶ ἰδού, **2**

ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικός² ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν **3**

πρὸς τοὺς νομικοὺς³ καὶ Φαρισαίους, λέγων, Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ

θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.⁴ Καὶ ἐπιλαβόμενος⁵ ἰάσατο αὐτόν, καὶ ἀπέλυσεν. **4**

Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς⁶ εἰς φρέαρ⁷

ἐμπεσεῖται,⁸ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει⁹ αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ **6**

οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι¹⁰ αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹¹ πῶς τὰς πρωτοκλισίας¹² **7**

ἐξελέγοντο,¹³ λέγων πρὸς αὐτούς, Ὅταν κληθῇς ὑπὸ τινος εἰς γάμους,¹⁴ μὴ **8**

κατακλιθῇς¹⁵ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν·¹² μήποτε ἐντιμότερός¹⁶ σου ἢ κεκλημένος

ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ **9**

¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ² ὑδρωπικός, suffering from dropsy or edema. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ ἡσυχάζω, be still, be silent. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁷ φρέαρ, ὅς, τό, well, pit. ⁸ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁹ ἀνασπάω, draw up, pull up. ¹⁰ ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict. ¹¹ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ¹² πρωτοκλισία, ας, ή, chief place. ¹³ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁴ γάμος, ὁ, marriage, wedding. ¹⁵ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁶ ἐντιμος, valued, precious.

τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνῃς¹ τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.² Ἄλλ' ὅταν κληθῇς, 10
 πορευθεὶς ἀνάπεσε³ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον: ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ
 σοι, Φίλε, προσανάβηθι⁴ ἀνώτερον:⁵ τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν
 συνανακειμένων⁶ σοι. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν⁷ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,⁸ καὶ ὁ 11
 ταπεινῶν⁸ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.⁷

Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκώτι αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον⁹ ἢ δεῖπνον,¹⁰ μὴ φώνει 12
 τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς¹¹ σου, μηδὲ
 γείτονας¹² πλουσίους: μήποτε καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσιν,¹³ καὶ γένηταί σοι
 ἀνταπόδομα.¹⁴ Ἄλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν,¹⁵ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,¹⁶ χωλούς,¹⁷ 13
 τυφλούς: καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί¹⁸ σοι: 14
 ἀνταποδοθήσεται¹⁸ γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

¹ αἰσχύνῃς, ἡς, ἡ, shame. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁴ προσαναβαίνω, go up, move up. ⁵ ἀνώτερον, higher, more honorable place. ⁶ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁷ ὑψόω, lift up, exalt. ⁸ ταπεινόω, humble, humiliate. ⁹ ἄριστον, οὐ, τό, breakfast. ¹⁰ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ¹¹ συγγενής, kindred, relative. ¹² γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹³ ἀντικαλέω, invite in return. ¹⁴ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward. ¹⁵ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ¹⁶ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁸ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay.

Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων¹ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος, ὃς φάγεται 15
 ἄριστον² ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν 16
 δεῖπνον³ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ 17
 τοῦ δείπνου³ εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά⁴ ἐστιν πάντα. 18
 Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι⁵ πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἀγρὸν
 ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην⁶ ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με
 παρητημένον.⁵ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ζεύγη⁷ βοῶν⁸ ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι 19
 δοκιμάσαι⁹ αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.⁵ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα 20
 ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος 21
 ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς¹⁰ ὁ οἰκοδεσπότης¹¹ εἶπεν τῷ
 δούλῳ αὐτοῦ, Ἔξελθε ταχέως¹² εἰς τὰς πλατείας¹³ καὶ ῥύμας¹⁴ τῆς πόλεως, καὶ
 τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους¹⁵ καὶ χωλοὺς¹⁶ καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε¹⁷ ὧδε. Καὶ 22

¹ συνανακειμαι, recline at table with. ² ἄριστον, ου, τό, breakfast. ³ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁵ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ⁶ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁷ ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ⁸ βοῦς, ό, ox, cow. ⁹ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁰ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ό, householder, head of a household. ¹² ταχέως, quickly, soon. ¹³ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁴ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹⁵ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹⁶ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁷ εἰσάγω, lead in, bring in.

εἶπεν ὁ δοῦλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας,¹ καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. Καὶ εἶπεν ὁ 23
κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς,² καὶ ἀνάγκασον³
εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ⁴ ὁ οἶκός μου. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν 24
ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεται⁵ μου τοῦ δείπνου.⁶ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,⁷
ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.⁸

Συνεπορεύοντο⁹ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί: καὶ στραφεὶς¹⁰ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Εἴ τις 25
ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν
γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν
ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου μαθητὴς εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν 27
σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητὴς. Τίς γὰρ 28
ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον¹¹ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει¹² τὴν
δαπάνην,¹³ εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν;¹⁴ Ἴνα μήποτε, θέντος αὐτοῦ θεμέλιον¹⁵ καὶ 29

¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ² φραγμός, οὐ, ὁ, wall, fence. ³ ἀναγκάζω, force, compel. ⁴ γεμίζω, fill, load. ⁵ γεύομαι, taste, experience. ⁶ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁷ κλητός, called, summoned. ⁸ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹² ψηφίζω, count up, calculate. ¹³ δαπάνη, ης, ἡ, cost, expense. ¹⁴ ἀπαρτισμός, οὐ, ὁ, completion, perfection. ¹⁵ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation.

μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι,¹ πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν² αὐτῷ, 30

λέγοντες, ὅτι Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.

Ἡ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν³ ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον⁴ οὐχὶ 31

καθίσας πρῶτον βουλευέται⁵ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν⁶ ἀπαντῆσαι⁷ τῷ

μετὰ εἴκοσι⁸ χιλιάδων⁶ ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,⁹ ἔτι πόρρῳ¹⁰ αὐτοῦ 32

ὄντος, πρεσβεῖαν¹¹ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν 33

ὃς οὐκ ἀποτάσσεται¹² πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μοι εἶναι

μαθητής. Καλὸν τὸ ἄλας:¹³ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹³ μωρανθῇ,¹⁴ ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;¹⁵ 34

Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν¹⁶ εὐθετόν¹⁷ ἐστιν: ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων

ᾧτα ἀκούειν ἀκουέτω.

¹ ἐκτελέω, finish, complete. ² ἐμπαίζω, mock. ³ συμβάλλω, discuss, consider. ⁴ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁵ βουλευέω, deliberate, take counsel. ⁶ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ⁷ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁸ εἴκοσι, twenty, 20. ⁹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁰ πόρρῳ, far (away), far. ¹¹ πρεσβεῖα, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹² ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹³ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁴ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ¹⁵ ἀρτύω, season, make salty. ¹⁶ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ¹⁷ εὐθετος, useful, fit.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι¹ καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, ἀκούειν αὐτοῦ. **15**

Καὶ διεγόγγυζον² οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,³ καὶ συνεσθίει⁴ αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν **3**

ἔχων ἑκατὸν⁵ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει⁶ τὰ ἑνενήκοντα ἑννέα⁷ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὕρῃ αὐτό;

Καὶ εὕρὼν ἐπιτίθῃσιν ἐπὶ τοὺς ὄμους⁸ ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, **5**

συγκαλεῖ⁹ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας,¹⁰ λέγων αὐτοῖς, Συγχαρήτε¹¹ μοι, ὅτι

εὔρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ **7**

οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἑνενήκοντα ἑννέα⁷ δικαίοις,

οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν μετανοίας.¹²

¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² διαγογγύζω, complain, grumble. ³ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁴ συνεσθίω, eat with. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ἑννέα, nine, 9. ⁸ ὄμος, ου, ὁ, shoulder. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹¹ συγχαίρω, rejoice with. ¹² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Ἦ τίς γυνὴ δραχμὰς¹ ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν¹ μίαν, οὐχὶ ἅπτει 8
 λύχνον,² καὶ σαροῖ³ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς⁴ ἕως ὅτου⁵ εὔρῃ; Καὶ 9
 εὐροῦσα συγκαλεῖται⁶ τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας,⁷ λέγουσα, Συγχάρητέ⁸ μοι,
 ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν¹ ἣν ἀπώλεσα. Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον 10
 τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς· καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος⁹ αὐτῶν τῷ πατρί, 11
 Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον¹⁰ μέρος τῆς οὐσίας.¹¹ Καὶ διείλεν¹² αὐτοῖς τὸν βίον.
 Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος⁹ υἱὸς ἀπεδήμησεν¹⁴ 13
 εἰς χώραν μακράν,¹⁵ καὶ ἐκεῖ διεσκορπίσεν¹⁶ τὴν οὐσίαν¹¹ αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.¹⁷ 14
 Δαπανήσαντος¹⁸ δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς¹⁹ ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν
 ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.²⁰ Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη²¹ ἐνὶ τῶν 15
 πολιτῶν²² τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν

¹δραχμή, ἥς, ἡ, drachma, coin. ²λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁴ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ⁵ἕτου, until. ⁶συγκαλέω, call together. ⁷γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ⁸συγχαίρω, rejoice with. ⁹νέος, new, young. ¹⁰ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹¹οὐσία, ας, ἡ, property, estate. ¹²διαίρέω, distribute, divide. ¹³βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁴ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁵μακρός, long, far distant. ¹⁶διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁷ἀσώτως, wastefully, recklessly. ¹⁸δαπανάω, spend, spend freely. ¹⁹λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ²⁰ὑστερέω, lack, need. ²¹κολλάω, glue, cleave. ²²πολίτης, ου, ὁ, citizen. ²³βόσκω, feed.

χοίρους.¹ Καὶ ἐπεθύμει² γεμίσαι³ τὴν κοιλίαν⁴ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων⁵ ὧν 16
 ἡσθιον οἱ χοῖροι:¹ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν, Πόσοι 17
 μίσθιοι⁶ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ⁷ ἀπόλλυμαι: 18
 ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς
 τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου: καὶ οὐκέτι εἰμι ἄξιος κληθῆναι υἱός σου: ποιήσόν 19
 με ὡς ἓνα τῶν μισθίων⁶ σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι 20
 δὲ αὐτοῦ μακρὰν⁸ ἀπέχοντος,⁹ εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,¹⁰
 καὶ δραμὼν¹¹ ἐπέπεσεν¹² ἐπὶ τὸν τράχηλον¹³ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν¹⁴ αὐτόν. 21
 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ
 οὐκέτι εἰμι ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους 22
 αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε¹⁵ τὴν στολὴν¹⁶ τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε
 δακτύλιον¹⁷ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα¹⁸ εἰς τοὺς πόδας: καὶ 23

¹ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ γεμίζω, fill, load. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob. ⁶ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ⁷ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ⁸ μακρὰν, far away. ⁹ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ τρέχω, run, exercise myself. ¹² ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹³ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁵ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ¹⁶ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁷ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ¹⁸ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

ἐνέγκαντες τὸν μόσχον¹ τὸν σιτευτὸν² θύσατε,³ καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν· ὅτι 24
οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν·⁵ καὶ ἀπολωλώς ἦν, καὶ εὐρέθη. Καὶ
ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.⁴ Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς 25
ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας⁶ καὶ χορῶν.⁷ Καὶ 26
προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν παίδων,⁸ ἐπυνθάνετο⁹ τί εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ 27
ὅτι Ὁ ἀδελφός σου ἤκει· καὶ ἔθυσεν³ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον¹ τὸν σιτευτόν,²
ὅτι ὑγιαίνοντα¹⁰ αὐτὸν ἀπέλαβεν.¹¹ Ὁργίσθη¹² δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· ὁ 28
οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί, 29
Ἰδοὺ, τοσαῦτα¹³ ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε¹⁴ ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ
ἐμοὶ οὐδέποτε¹⁴ ἔδωκας ἔριφον,¹⁵ ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ.⁴ Ὅτε δὲ ὁ 30
υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγὼν¹⁶ σου τὸν βίον¹⁷ μετὰ πορνῶν¹⁸ ἦλθεν, ἔθυσας³
αὐτῷ τὸν μόσχον¹ τὸν σιτευτόν.² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ’ 31

¹ μόσχος, ου, ὁ, calf. ² σιτευτός, fattened. ³ θύω, sacrifice, kill. ⁴ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁵ ἀναζάω, live again, be resurrected. ⁶ συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ⁷ χορός, οὔ, ὁ, choral dance, dancing. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹⁰ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹¹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹² ὀργίζω, irritate, provoke. ¹³ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁴ οὐδέποτε, never. ¹⁵ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ¹⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁷ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁸ πόρνη, ης, ἡ, prostitute.

ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. Εὐφρανθῆναι¹ δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει: ὅτι ὁ 32

ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν:² καὶ ἀπολωλώς ἦν, καὶ εὗρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν 16

οἰκονόμον:³ καὶ οὗτος διεβλήθη⁴ αὐτῷ ὡς διασκορπίζων⁵ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 2

Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον

τῆς οἰκονομίας⁶ σου: οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.⁷ Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ 3

οἰκονόμος,³ Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται⁸ τὴν οἰκονομίαν⁶ ἀπ' ἐμοῦ;

Σκάπτειν⁹ οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν¹⁰ αἰσχύνομαι.¹¹ Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν 4

μετασταθῶ¹² τῆς οἰκονομίας,⁶ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ 5

προσκαλεσάμενος ἓνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν¹³ τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγεν

τῷ πρώτῳ, Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν¹⁴ βάτους¹⁵ 6

ἐλαίου.¹⁶ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁷ καὶ καθίσας ταχέως¹⁸ γράψον

¹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ² ἀναζάω, live again, be resurrected. ³ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ⁴ διαβάλλω, bring charges, report. ⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁶ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ⁷ οἰκονομέω, manage, administer. ⁸ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁹ σκάπτω, dig. ¹⁰ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ¹¹ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ¹² μεθίστημι, remove, turn away. ¹³ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁶ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁷ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹⁸ ταχέως, quickly, soon.

πεντήκοντα.¹ Ἔπειτα² ἑτέρω εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν³ 7
 κόρους⁴ σίτου.⁵ Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,⁶ καὶ γράψον ὀγδοήκοντα.
 Καὶ ἐπήνεσεν⁸ ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον⁹ τῆς ἀδικίας ὅτι φρονίμως¹⁰ ἐποίησεν: 8
 ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι¹¹ ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν
 γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσίν. Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ 9
 μαμωνᾶ¹² τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε,¹³ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους
 σκηνάς.¹⁴ Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ¹⁵ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ 10
 ἄδικος¹⁶ καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός¹⁶ ἐστίν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ¹⁶ μαμωνᾶ¹² πιστοὶ οὐκ 11
 ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ¹⁷ πιστοὶ οὐκ 12
 ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον¹⁸ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης¹⁹ δύναται δυσὶν κυρίοις 13
 δουλεύειν: ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,²⁰
 καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.²¹ Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.¹²

¹ πεντήκοντα, fifty, 50. ² ἔπειτα, then, after this. ³ ἑκατόν, hundred, 100. ⁴ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ⁵ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁶ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁷ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ⁸ ἐπαινέω, praise, commend. ⁹ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁰ φρονίμως, prudently, shrewdly. ¹¹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹² μαμωνᾶς, ᾱ, ὁ, riches, mammon. ¹³ ἐκλείπω, fail, cease. ¹⁴ σκηνή, ῆς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁵ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁶ ἄδικος, unjust, unrighteous. ¹⁷ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹⁸ ὑμέτερος, your. ¹⁹ οἰκέτης, ου, ὁ, house servant, household servant. ²⁰ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ²¹ καταφρονέω, think little of, despise.

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι¹ ὑπάρχοντες, καὶ 14
 ἐξεμυκτήριζον² αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιούντες ἑαυτοὺς 15
 ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν
 ἀνθρώποις ὑψηλὸν³ βδέλυγμα⁴ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως 16
 Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν
 βιάζεται.⁵ Εὐκοπώτερον⁶ δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ 17
 νόμου μίαν κεραίαν⁷ πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν 18
 ἐτέραν μοιχεύει·⁸ καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.⁸

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο⁹ πορφύραν¹⁰ καὶ βύσσον,¹¹ 19
 εὐφραινόμενος¹² καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.¹³ Πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος,¹⁴ 20
 ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα¹⁵ αὐτοῦ ἡλκωμένος¹⁶ καὶ ἐπιθυμῶν¹⁷ 21
 χορτασθῆναι¹⁸ ἀπὸ τῶν ψιγίων¹⁹ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης²⁰ τοῦ

¹ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ² ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁵ βιάζω, use force, violence. ⁶ εὐκοπώτερον, easier. ⁷ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁸ μοιχεύω, commit adultery. ⁹ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ¹⁰ πορφυρά, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹¹ βύσσος, ου, ἡ, fine linen, cotton. ¹² εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹³ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ¹⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹⁵ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹⁶ ἐλκώω, afflict with sores. ¹⁷ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁸ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁹ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ²⁰ τράπεζα, ης, ἡ, table.

πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ¹ ἐρχόμενοι ἀπέλειχον ² τὰ ἔλκη ³ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ 22
 ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι ⁴ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν
 κόλπον ⁵ Ἀβραάμ· ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. ⁶ Καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ ⁷ 23
 ἐπάρας ⁸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ⁹ ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ
 μακρόθεν, ¹⁰ καὶ Λάζαρον ¹¹ ἐν τοῖς κόλποις ⁵ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, 24
 Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ¹¹ ἵνα βάψῃ ¹² τὸ ἄκρον ¹³ τοῦ
 δακτύλου ¹⁴ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ ¹⁵ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ¹⁶ ἐν
 τῇ φλογὶ ¹⁷ ταύτῃ. Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι ¹⁸ ὅτι ἀπέλαβες ¹⁹ σὺ τὰ 25
 ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ¹¹ ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὥδε
 παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. ¹⁶ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τούτοις, μεταξὺ ²⁰ ἡμῶν καὶ 26
 ὑμῶν χάσμα ²¹ μέγα ἐστήρικται, ²² ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ²³ ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς
 μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. ²⁴ Εἶπεν δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, 27

¹ κύων, ος, ὁ, dog. ² ἀπολείχω, lick off, lick clean. ³ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ⁴ ἀποφέρω, carry off, bear away. ⁵ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁶ θάπτω, bury. ⁷ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ⁸ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁹ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹² βάπτω, dip, dye. ¹³ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹⁴ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁵ καταψύχω, cool off, refresh. ¹⁶ ὀδυνᾶω, torment, pain. ¹⁷ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ¹⁸ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²⁰ μεταξύ, between, after. ²¹ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ²² στηρίζω, establish, fix firmly. ²³ διαβαίνω, go through, cross. ²⁴ διαπεράω, cross over, pass through.

πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, ἔχω γὰρ πέντε 28
 ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται¹ αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον
 τούτου τῆς βασάνου.² Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς 29
 προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν 30
 τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ 31
 Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ,
 πεισθήσονται.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν³ ἔστιν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα·⁴ 17
 οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ⁵ αὐτῷ εἰ μύλος⁶ ὀνικὸς⁷ περικείται⁸ περὶ τὸν 2
 τράχηλον⁹ αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται¹⁰ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν
 μικρῶν τούτων. Προσέχετε¹¹ ἑαυτοῖς. Ἐάν δὲ ἀμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, 3
 ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἐπτάκις¹² τῆς ἡμέρας 4

¹ διαμαρτύρομαι, testify solemnly. ² βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ³ ἀνένδεκτος, impossible. ⁴ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ λυσιτελέω, be better, more advantageous. ⁶ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁷ ὀνικός, of or for an ass. ⁸ περικείμεαι, be around, surround. ⁹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹⁰ ῥίπτω, throw, cast. ¹¹ προσέχω, take head of, attend to. ¹² ἐπτάκις, seven times.

ἁμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις¹ τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις
αὐτῷ.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθε² ἡμῖν πίστιν. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Εἰ 5
ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον³ σινάπεως,⁴ ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ⁵ ταύτῃ,
Ἐκριζώθητι,⁶ καὶ φυτεύθητι⁷ ἐν τῇ θαλάσῃ: καὶ ὑπήκουσεν⁸ ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ 7
ὑμῶν δούλον ἔχων ἀροτριῶντα⁹ ἢ ποιμαίνοντα,¹⁰ ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ
ἐρεῖ εὐθέως, Παρελθὼν ἀνάπεσε:¹¹ ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί δειπνήσω, 8
καὶ περιζωσάμενος¹³ διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίνω: καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι
καὶ πίεσαι σύ; Μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα;¹⁴ 9
Οὐ δοκῶ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα¹⁴ ὑμῖν, 10
λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοι¹⁵ ἐσμεν: ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

¹ ἐπτάκις, seven times. ² προστίθῃμι, add, add to. ³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁵ συκάμιнос, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ⁶ ἐκριζώω, uproot, root out. ⁷ φυτεύω, plant. ⁸ ὑπακούω, obey, listen. ⁹ ἀροτριάω, plow. ¹⁰ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹² δειπνέω, eat, dine. ¹³ περιζώννυμι, gird, gird round. ¹⁴ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁵ ἀχρεῖος, useless, worthless.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ 11
μέσου Σαμαρείας¹ καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα κώμην, 12
ἀπήντησαν² αὐτῷ δέκα λεπροὶ³ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν·⁴ καὶ αὐτοὶ ἦσαν 13
φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, ἐπιστάτα,⁵ ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, 14
Πορευθέντες ἐπιδείξατέ⁶ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν
αὐτοῦς, ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν, μετὰ 15
φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας 16
αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρεῖτης.⁷ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 17
εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἑννέα⁸ ποῦ; Οὐχ εὐρέθησαν 18
ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς⁹ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, 19
Ἄναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

¹ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ² ἀπαντάω, meet, encounter. ³ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁴ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ⁵ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁶ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁷ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁸ ἑννέα, nine, 9. ⁹ ἀλλογενής, οὐς, ὁ, foreigner, stranger.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, 20

ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ

παρατηρήσεως: ¹ οὐδὲ ἑροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. Ἴδου γάρ, ἡ βασιλεία τοῦ 21

θεοῦ ἐντὸς ² ὑμῶν ἐστίν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε ³ μίαν τῶν 22

ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἑροῦσιν ὑμῖν, Ἴδου 23

ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ: μὴ ἀπέλθῃτε, μηδὲ διώξητε. Ὡςπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ⁴ ἡ 24

ἀστράπτουσα ⁵ ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, ⁶ οὕτως ἔσται ὁ

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ 25

ἀποδοκιμασθῆναι ⁷ ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις 26

Νῶε, ⁸ οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡςθιόν, ἔπινον, 27

ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ⁹ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε ⁸ εἰς τὴν κιβωτόν, ¹⁰ καὶ

¹ παρατήρησις, εως, ἢ, observation, observance. ² ἐντός, inside, among. ³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁴ ἀστραπή, ἡς, ἢ, lightning, brightness. ⁵ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁶ λάμπω, shine. ⁷ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing.

⁸ Νῶε, ὁ, Noah. ⁹ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ¹⁰ κιβωτός, οὗ, ἢ, wooden box, ark.

ἦλθεν ὁ κατακλυσμός,¹ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. Ὅμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς 28
 ἡμέραις Λώτ:² ἤσθιον, ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν,³ ἐφύτευον,⁴ ὠκοδόμουν: ἡ 29
 δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λώτ² ἀπὸ Σοδόμων,⁵ ἔβρεξεν⁶ πῦρ καὶ θεῖον⁷ ἀπ' οὐρανοῦ,
 καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας: κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 30
 ἀποκαλύπτεται. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος,⁸ καὶ τὰ σκεύη⁹ 31
 αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ
 ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε¹⁰ τῆς γυναικὸς Λώτ.² Ὃς ἐὰν ζητήσῃ 32
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν ζωογονήσῃ
 αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης¹² μιᾶς: εἷς 34
 παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι¹³ ἐπὶ τὸ 35
 αὐτό: μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες 36
 λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὃπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
 συναχθήσονται οἱ ἄετοί.¹⁴

¹ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ² Λώτ, ὁ, Lot. ³ πωλέω, sell. ⁴ φυτεύω, plant. ⁵ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁶ βρέχω, send rain, rain. ⁷ θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone. ⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁰ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹¹ ζωογονέω, preserve alive. ¹² κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹³ ἀλήθω, grind. ¹⁴ ἄετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture.

Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ **18**

ἐκκακεῖν,¹ λέγων, Κριτὴς² τις ἦν ἐν τινὶ πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ **2**

ἄνθρωπον μὴ ἐντρέπόμενος:³ χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς **3**

αὐτόν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν⁴ με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου⁵ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ **4**

χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ

ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι:³ διὰ γε⁶ τὸ παρέχειν⁷ μοι κόπον⁸ τὴν χήραν ταύτην, **5**

ἐκδικήσω⁴ αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ⁹ με. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, **6**

Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς² τῆς ἀδικίας λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν **7**

τῶν ἐκλεκτῶν¹¹ αὐτοῦ τῶν βοώντων¹² πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ

μακροθυμῶν¹³ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹⁰ αὐτῶν ἐν **8**

τάχει.¹⁴ Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα¹⁵ εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

¹ ἐκκακέω, am faint, am weary. ² κριτής, ου, ὁ, judge. ³ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁴ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ⁵ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁶ γέ, indeed, at least. ⁷ παρέχω, offer, afford. ⁸ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁹ ὑπωπιᾶζω, strike in the face, treat roughly. ¹⁰ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ¹¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹² βοάω, cry aloud, shout. ¹³ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹⁴ τάχος, ους, τό, speed, quickness. ¹⁵ ἄρα, so? (introduces a question).

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, καὶ 9
 ἐξουθενοῦντας¹ τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωποι δύο 10
 ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερόν προσεύξασθαι: ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης.² Ὁ 11
 Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι
 οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες,³ ἄδικοι,⁴ μοιχοί,⁵ ἢ καὶ ὡς
 οὗτος ὁ τελώνης.² Νηστεύω⁶ δις⁷ τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ⁸ πάντα ὅσα 12
 κτῶμαι.⁹ Καὶ ὁ τελώνης² μακρόθεν¹⁰ ἐστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς 13
 τὸν οὐρανὸν ἐπάραι,¹¹ ἀλλ' ἔτυπτεν¹² εἰς τὸ στῆθος¹³ αὐτοῦ, λέγων, Ὁ θεός,
 ἰλάσθητί¹⁴ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν 14
 οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος: ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν¹⁵ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,¹⁶ ὁ δὲ
 ταπεινῶν¹⁶ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.¹⁵

¹ ἐξουθενέω, despise, ignore. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ⁴ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁵ μοιχός, οὐ, ὁ, adulterer. ⁶ νηστεύω, fast. ⁷ δις, twice. ⁸ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁹ κτάομαι, acquire, win. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² τύπτω, smite, beat. ¹³ στῆθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁴ ἰλάσκομαι, propitiate, expiate. ¹⁵ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁶ ταπεινός, humble, humiliate.

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,¹ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ 15
 ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν, Ἄφετε τὰ 16
 παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά: τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ 17
 ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν 18
 αἰώνιον κληρονομήσω;² Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς 19
 ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,³ μὴ φονεύσης,⁴ μὴ 20
 κλέψης,⁵ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁶ τίμα⁷ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ 21
 δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ 22
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἔτι ἓν σοι λείπει:⁹ πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁰ καὶ διάδος¹¹
 πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρόν¹² ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹³ ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 23

¹ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ² κληρονομέω, inherit, obtain. ³ μοιχεύω, commit adultery. ⁴ φονεύω, kill, murder. ⁵ κλέπτω, steal. ⁶ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁷ τιμάω, honor, value at a price. ⁸ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ⁹ λείπω, leave, leave behind. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ διαδίδωμι, distribute, give. ¹² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here!

ἀκούσας ταῦτα περίλυπος¹ ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.² Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ 24
Ἰησοῦς περίλυπον¹ γενόμενον εἶπεν, Πῶς δυσκόλως³ οἱ τὰ χρήματα⁴ ἔχοντες
εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εὐκοπώτερον⁵ γάρ ἐστιν κάμηλον⁶ 25
διὰ τρυμαλιᾶς⁷ ῥαφίδος⁸ εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελθεῖν. Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ εἶπεν, Τὰ 26
ἀδύνατα⁹ παρὰ ἀνθρώποις δυνατά ἐστιν παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν δὲ Πέτρος, Ἰδοὺ, 28
ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω 29
ὕμιν ὅτι οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς,¹⁰ ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ
τέκνα, ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ¹¹ πολλαπλασίονα¹² ἐν 30
τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον.

¹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ⁴ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ⁵ εὐκοπώτερον, easier. ⁶ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁷ τρυμαλιά, ᾶς, ἡ, hole, eye of a needle.

⁸ ῥαφίς, ἴδος, ἡ, needle. ⁹ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁰ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹¹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹² πολλαπλασίων, many times as much, many times more.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἴδού, ἀναβαίνομεν εἰς 31
 Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ
 υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαιχθήσεται,¹ καὶ 32
 ὑβρισθήσεται,² καὶ ἐμπτυσθήσεται,³ καὶ μαστιγώσαντες⁴ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: 33
 καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνήκαν, καὶ ἦν 34
 τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον⁵ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχῶ, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν 35
 προσαιτῶν:⁶ ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου,⁷ ἐπυνθάνετο⁸ τί εἴη τοῦτο. 36
 Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος⁹ παρέρχεται. Καὶ ἐβόησεν,¹⁰ 38
 λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες¹¹ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα 39
 σιωπήσῃ:¹² αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με. Σταθεῖς 40
 δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν: ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ

¹ἐμπαίζω, mock. ²ὕβριζω, mistreat, insult. ³ἐμπτύω, spit upon. ⁴μαστιγώω, whip, lash. ⁵κρύπτω, conceal, hide. ⁶προσαιτέω, beg. ⁷διαπορεύομαι, pass across, journey through. ⁸πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁹Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁰βοάω, cry aloud, shout. ¹¹προάγω, lead forth, go before. ¹²σιωπάω, be silent, keep silence.

ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα 41

ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. 42

Καὶ παραχρῆμα¹ ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν· καὶ πᾶς ὁ

λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον² τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος 19

Ζακχαῖος,³ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,⁴ καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν 3

τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ⁵ μικρὸς ἦν.

Καὶ προδραμὼν⁶ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομωραίαν⁷ ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι 4

ἐκείνης ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς 5

εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε,³ σπεύσας⁸ κατέβηθι· σήμερον γὰρ

ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. Καὶ σπεύσας⁸ κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο⁹ αὐτόν 6

χαίρων. Καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον,¹⁰ λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ 7

¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ² αἶνος, ου, ὁ, praise. ³ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ⁴ ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁶ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁷ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ⁸ σπεύδω, hasten, urge on. ⁹ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹⁰ διαγογγύζω, complain, grumble.

εἰσῆλθεν καταλῦσαι.¹ Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος² εἶπεν πρὸς τὸν κύριον, Ἴδού, τὰ 8
 ἡμίση³ τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ τινός τι
 ἐσυκοφάντησα,⁴ ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.⁵ Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι 9
 Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι⁶ καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ
 ἐστιν.⁷ Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. 10

Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς⁷ εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν 11
 εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα⁸ μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.⁹ Εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς¹⁰ ἐπορεύθη εἰς χώραν 12
 μακράν,¹¹ λαβεῖν ἐαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα δούλους 13
 ἐαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς,¹² καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πραγματεύσασθε¹³
 ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται¹⁴ αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβεῖαν¹⁵ 14
 ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι¹⁶ ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο 15

¹ καταλύω, destroy, lodge. ² Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ³ ἡμισυς, half. ⁴ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ⁵ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ⁶ καθότι, according as, because. ⁷ προστίθιμι, add, add to. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ¹⁰ εὐγενῆς, noble, high-born. ¹¹ μακρός, long, far distant. ¹² μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ¹³ πραγματεύομαι, do business, trade. ¹⁴ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹⁵ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹⁶ βασιλεύω, reign, rule.

ἐν τῷ ἐπανελθεῖν¹ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ
 τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ ἀργύριον,² ἵνα γνῶ τίς τίς
 διεπραγματεύσατο.³ Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁴ σου 16
 προσεργάσατο⁵ δέκα μνᾶς.⁴ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,⁶ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ 17
 πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω⁸ δέκα πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, 18
 λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁴ σου ἐποίησεν πέντε μνᾶς.⁴ Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ 19
 γίνου ἐπάνω⁸ πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθεν, λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ⁴ σου, 20
 ἣν εἶχον ἀποκειμένην⁹ ἐν σουδαρίῳ·¹⁰ ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος 21
 αὐστηρὸς¹¹ εἶ· αἵρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις¹² ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει δὲ αὐτῷ, 22
 Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. Ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος
 αὐστηρὸς¹¹ εἰμι, αἵρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων¹² ὃ οὐκ ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ 23
 ἔδωκας τὸ ἀργύριόν² μου ἐπὶ τράπεζαν,¹³ καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ¹⁴ ἂν ἔπραξα

¹ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn. ⁴ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁵ προσεργάζομαι, make more, gain. ⁶ εὖ, well, well done. ⁷ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ⁹ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ¹⁰ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹¹ αὐστηρὸς, strict, exacting. ¹² θερίζω, reap, gather. ¹³ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁴ τόκος, ου, ὁ, interest, usury.

αὐτό; Καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,¹ καὶ δότε τῷ τὰς 24

δέκα μνᾶς¹ ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.¹ Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι 25

παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ'

αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι² 27

ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάζατε³ ἔμπροσθέν μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. 28

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγή⁴ καὶ Βηθανίαν⁵ πρὸς τὸ ὄρος τὸ 29

καλούμενον Ἑλαιῶν,⁶ ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπὼν, Ὑπάγετε εἰς 30

τὴν κατέναντι⁷ κώμην: ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι⁸ εὑρήσετε πῶλον⁹ δεδεμένον, ἐφ'

ὃν οὐδεὶς πώποτε¹⁰ ἀνθρώπων ἐκάθισεν: λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις 31

ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; οὕτως¹¹ ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειάν ἔχει. 32

¹ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ² βασιλεύω, reign, rule. ³ κατασφάζω, slay, strike down. ⁴ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ⁵ Βηθανία, ᾰς, ἡ, Bethany. ⁶ ἐλαιά, ᾰς, ἡ, olive tree. ⁷ κατέναντι, over against, opposite. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹⁰ πώποτε, ever yet, any time. ¹¹ οὕτως, thus, so.

Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν 33
τὸν πῶλον,¹ εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον;¹ Οἱ δὲ 34
εἶπον, Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ 35
ἐπιρρίψαντες² ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,¹ ἐπεβίβασαν³ τὸν Ἰησοῦν. 36
Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν⁴ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. 37
Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει⁵ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν,⁶ ἤρξαντο
ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν⁷ τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ
πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες, 38

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ
δόξα ἐν ὑψίστοις.⁸

¹ πῶλος, ου, ὅ, colt, young ass. ² ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ³ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ⁴ ὑποστρωννύω, spread out underneath, spread under. ⁵ κατάβασις, εως, ἡ, descent, slope. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ αἰνέω, praise. ⁸ ὑψιστος, highest, most high.

Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, 39

ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν 40

οὗτοι σιωπήσωσιν,¹ οἱ λίθοι κεκράζονται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων καὶ σύ, 41

καί γε² ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου: νῦν δὲ ἐκρύβη³ ἀπὸ

ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ περιβαλοῦσιν⁴ οἱ ἐχθροί σου 43

χάρακά⁵ σοι, καὶ περικυκλώσουσιν⁶ σε, καὶ συνέξουσιν⁷ σε πάντοθεν,⁸ καὶ 44

ἐδαφιοῦσιν⁹ σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ

λίθῳ: ἀνθ'¹⁰ ὧν οὐκ ἔγνωνς τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς¹¹ σου.

¹ σιωπάω, be silent, keep silence. ² γέ, indeed, at least. ³ κρύπτω, conceal, hide. ⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ⁵ χάραξ, ακος, ό, pointed stake, entrenchment. ⁶ περικυκλώω, surround, encircle. ⁷ συνέχω, hold fast, oppress.

⁸ πάντοθεν, on all sides, from all sides. ⁹ ἐδαφίζω, dash to the ground. ¹⁰ ἀντί, instead of, in place of. ¹¹ ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹ ἐν αὐτῷ καὶ 45
 ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστίν· 46
 ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον² ληστῶν.³ Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν 47
 ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ
 πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ οὐχ εὗρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ᾄπας 48
 ἐξεκρέματο⁴ αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ 20
 καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν⁵ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς
 πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, λέγοντες, Εἰπέ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ 2
 ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν 3
 πρὸς αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ εἰπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα⁶ 4
 Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ συνελογίσαντο⁷ πρὸς ἑαυτούς, 5

¹ πωλέω, sell. ² σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁴ ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on. ⁵ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ συλλογίζομαι, reason, discuss.

λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 6

Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει¹ ἡμᾶς· πεπεισμένος

γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. Καὶ ὁ 7

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν² 9

ἀμπελῶνα,³ καὶ ἐξέδοτο⁴ αὐτὸν γεωργοῖς,⁵ καὶ ἀπεδήμησεν⁶ χρόνους ἱκανούς· 10

καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς⁵ δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ

ἀμπελῶνος³ δώσιν αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁵ δείραντες⁷ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν⁸ κενόν.⁹

Καὶ προσέθετο¹⁰ πέμψαι ἕτερον δοῦλον· οἱ δὲ κακείνον¹¹ δείραντες⁷ καὶ 11

ἀτιμάσαντες¹² ἐξαπέστειλαν⁸ κενόν.⁹ Καὶ προσέθετο¹⁰ πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ καὶ 12

τούτον τραυματίσαντες¹³ ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,³ Τί 13

ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως¹⁴ τούτον ἰδόντες

¹ καταλιθάζω, stone to death, stone down. ² φυτεύω, plant. ³ ἀμπελῶν, ὄνος, vineyard. ⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁵ γεωργός, οἰ, farmer, worker of the soil. ⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁷ δέρω, beat, flay. ⁸ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁹ κενός, empty, vain. ¹⁰ προστίθμι, add, add to. ¹¹ κακείνος, and he, and she. ¹² ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ¹³ τραυματίζω, wound. ¹⁴ ἴσως, perhaps, probably.

ἐντραπήσονται.¹ Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ² διελογίζοντο³ πρὸς ἑαυτούς, 14
λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·⁴ δεῦτε,⁵ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν
γέννηται ἡ κληρονομία.⁶ Καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος,⁷ 15
ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;⁷ Ἐλεύσεται καὶ 16
ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς² τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα⁷ ἄλλοις.
Ἀκούσαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας⁸ αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστιν 17
τὸ γεγραμμένον τοῦτο, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν⁹ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;¹⁰ Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον 18
συνθλασθήσεται·¹¹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει¹² αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν¹³ ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν 19
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
ταύτην εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες¹⁴ ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους,¹⁵ 20

¹ ἐντρέπω, turn about, reverence. ² γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁷ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard.
⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁰ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹¹ συνθλάω, break, break in pieces. ¹² λικμάω, crush, scatter. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ παρατηρέω,
watch closely, observe scrupulously. ¹⁵ ἐγκάθετος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy.

ὑποκρινομένους¹ ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται² αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ
παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.³ Καὶ ἐπηρώτησαν 21
αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς⁴ λέγεις καὶ διδάσκεις· καὶ οὐ
λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ὑξεστιν 22
ἡμῖν Καίσαρι φόρον⁵ δοῦναι, ἢ οὐ; Κατανοήσας⁶ δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,⁷ 23
εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ⁸ μοι δηνάριον·⁹ τίνος ἔχει 24
εἰκόνα¹⁰ καὶ ἐπιγραφὴν;¹¹ Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 25
Ἀπόδοτε τοίνυν¹² τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ οὐκ 26
ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι² αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον¹³ τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες
ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει¹⁴ αὐτοῦ, ἐσίγησαν.¹⁵

¹ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁵ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ⁶ κατανοέω, observe, understand. ⁷ πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery. ⁸ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹¹ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹² τοίνυν, accordingly, therefore. ¹³ ἐναντίον, in the sight of, before. ¹⁴ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁵ σιγάω, be silent, become silent.

Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων,¹ οἱ ἀντιλέγοντες² ἀνάστασιν μὴ εἶναι, 27
ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, Ἐάν τινος 28
ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος³ ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ⁴ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ 29
οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος:³ καὶ 30
ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.³ Καὶ ὁ τρίτος 31
ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.⁵ Ὡσαύτως⁵ δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ: οὐ κατέλιπον⁶ τέκνα, καὶ
ἀπέθανον. Ὑστερον⁷ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, 32
τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς 34
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐγκαμίσκονται:⁸
οἱ δὲ καταξιοθέντες⁹ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν¹⁰ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ 35
νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐγκαμίζονται:¹¹ οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται: 36
ἰσάγγελοι¹² γάρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι 37

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ³ ἄτεκνος, childless. ⁴ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁵ ὡσαύτως, likewise. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ⁸ ἐγκαμίσκω, give in marriage. ⁹ καταξιώω, consider worthy, deem worthy. ¹⁰ τυγχάνω, obtain, happen. ¹¹ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹² ἰσάγγελος, like an angel, like the angels.

δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν¹ ἐπὶ τῆς βάτου,² ὡς λέγει, Κύριον
τὸν θεὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν 38
νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων: πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν 39
γραμματέων εἶπον, Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι δὲ ἐτόλμων³ ἐπερωτᾶν 40
αὐτὸν οὐδέν.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ εἶναι; Καὶ αὐτὸς 41
Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ⁴ ψαλμῶν,⁵ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ
δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁶ τῶν ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν 43
κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἔστιν;

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Προσέχετε⁷ ἀπὸ τῶν 45
γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς,⁸ καὶ φιλοῦντων ἄσπασμους⁹

¹ μὴνῶ, make known, report. ² βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ³ τολμάω, dare, endure. ⁴ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁵ ψαλμός, οὔ, ὁ, song of praise, psalm. ⁶ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁷ προσέχω, take head of, attend to. ⁸ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ⁹ ἄσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation.

ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹ καὶ πρωτοκαθεδρίας² ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας³
ἐν τοῖς δείπνοις:⁴ οἱ κατεσθίουσιν⁵ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁶ μακρὰ⁷ 47
προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται περισσότερον⁸ κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα⁹ αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον¹⁰ 21
πλουσίους: εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν¹¹ βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,¹² καὶ 2
εἶπεν, Ἀληθῶς¹³ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν: 4
ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα⁹ τοῦ θεοῦ:
αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος¹⁴ αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον¹⁵ ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν¹⁶ 5
κεκόσμηται,¹⁷ εἶπεν, Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ 6
ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁸ Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτόν, 7

¹ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ² πρωτοκαθεδρία, ἀς, ἡ, chief seat, seat of honor. ³ πρωτοκλισία, ἀς, ἡ, chief place. ⁴ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ⁶ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁷ μακρός, long, far distant. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁰ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹¹ πενιχρός, poor, needy. ¹² λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹³ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁴ ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ¹⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁶ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ¹⁷ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁸ καταλύω, destroy, lodge.

λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ
 ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε: πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται 8
 ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι: καί, Ὁ καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν
 πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹ καὶ ἀκαταστασίας,² μὴ 9
 πτοηθῆτε: ³δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν: 10
 σεισμοί⁴ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ⁵ καὶ λοιμοὶ⁶ ἔσονται, φόβητρά⁷ τε
 καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν⁸ 12
 ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ
 φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,⁹ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. 13
 Ἀποβήσεται¹⁰ δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.¹¹ Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ 14
 προμελετᾶν¹² ἀπολογηθῆναι: ¹³ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἥ οὐ 15

¹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ² ἀκαταστασία, ας, ἡ, disturbance, disorder. ³ πτοέω, terrify, scare. ⁴ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁵ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ⁶ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ⁷ φόβητρον, ου, τό, terrible sight, horror. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁰ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹² προμελετάω, practice beforehand, prepare. ¹³ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense.

δυνήσονται ἀντειπεῖν¹ οὐδὲ ἀντιστῆναι² πάντες οἱ ἀντικείμενοι³ ὑμῖν. 16

Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων⁴ καὶ συγγενῶν⁵ καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν, καὶ

θανατώσουσιν⁶ ἐξ ὑμῶν. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. 17

Καὶ θριξί⁷ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν 18

κτήσασθε⁸ τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ὄταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην⁹ ὑπὸ στρατοπέδων¹⁰ τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε 20

ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις¹¹ αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη: 21

καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν: ¹² καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν

εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως¹³ αὐταῖ εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ 22

γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹⁴ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹⁵ ἐν 23

ἐκείναις ταῖς ἡμέραις: ἔσται γὰρ ἀνάγκη¹⁶ μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ

λαῷ τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται¹⁷ εἰς 24

¹ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ² ἀντίστημι, resist, oppose. ³ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ⁴ γονεύς, ἑως, ὁ, parent. ⁵ συγγενής, kindred, relative. ⁶ θανατόω, put to death, subdue. ⁷ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁸ κτάομαι, acquire, win. ⁹ κυκλόω, encircle, surround. ¹⁰ στρατόπεδον, οὐ, τό, legion, army. ¹¹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹² ἐκχωρέω, go out, leave. ¹³ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ¹⁴ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁶ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹⁷ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive.

πάντα τὰ ἔθνη: καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη¹ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι
 πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ² καὶ ἄστροις,³ 25
 καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχή⁴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,⁵ ἡχούσης⁶ θαλάσσης καὶ σάλου,⁷ 26
 ἀποψυχόντων⁸ ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας⁹ τῶν ἐπερχομένων¹⁰ τῇ
 οἰκουμένη:¹¹ αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹² Καὶ τότε ὄψονται 27
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
 Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε¹³ καὶ ἐπάρατε¹⁴ τὰς κεφαλὰς ὑμῶν: 28
 διότι¹⁵ ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις¹⁶ ὑμῶν.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκῆν¹⁷ καὶ πάντα τὰ δένδρα: ὅταν 29
 προβάλωσιν¹⁸ ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος¹⁹
 ἐστίν. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν 31
 ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 32

¹ πατέω, tread or tread under foot, tread. ² σελήνη, ης, ἡ, moon. ³ ἄστρον, ου, τό, star. ⁴ συνοχή, ἥς, ἡ, dismay, anguish. ⁵ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ⁶ ἡχέω, sound, ring out. ⁷ σάλος, ου, ό, surge, wave. ⁸ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ⁹ προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ¹⁰ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹¹ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ¹² σαλεύω, shake, excite. ¹³ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁵ διότι, because, on this account. ¹⁶ ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance. ¹⁷ συκῆ, ἥς, ἡ, fig tree. ¹⁸ προβάλλω, put forward, put out. ¹⁹ θέρος, ους, τό, summer.

πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ 33
παρέλθωσιν.

Προσέχετε¹ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρῆθῶσιν² ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ³ καὶ 34
μέθῃ⁴ καὶ μερίμναις⁵ βιωτικαῖς,⁶ καὶ αἰφνίδιος⁷ ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ⁸ ἡ ἡμέρα ἐκείνη:
ὥς παγὶς⁹ γὰρ ἐπελεύσεται¹⁰ ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης 35
τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε¹¹ οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι,¹² ἵνα καταξιωθῆτε¹³ 36
ἐκφυγεῖν¹⁴ πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων: τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ὑπλίζετο¹⁵ εἰς 37
τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν.¹⁶ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθρίζεν¹⁷ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ 38
ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² βαρέω, burden, weigh down. ³ κραιπάλῃ, ης, ἥ, drinking bout, drunken dissipation. ⁴ μέθῃ, ης, ἥ, drunkenness. ⁵ μερίμνα, ης, ἥ, care, anxiety. ⁶ βιωτικός, matter of daily life, life. ⁷ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁹ παγίς, ἴδος, ἥ, trap, snare. ¹⁰ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹² δέομαι, ask, request. ¹³ καταξιώω, consider worthy, deem worthy. ¹⁴ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ¹⁵ ἀυλίζομαι, spend the night, lodge. ¹⁶ ἐλαιά, ας, ἥ, olive tree. ¹⁷ ὀρθρίζω, rise early in the morning, rise early.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἄζύμων,¹ ἡ λεγομένη Πάσχα. Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς **22**

καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν² αὐτόν: ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,³ ὄντα ἐκ τοῦ **3**

ἀριθμοῦ⁴ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν⁵ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ **4**

στρατηγοῖς⁶ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. Καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο⁷ αὐτῷ **5**

ἀργύριον⁸ δοῦναι. Καὶ ἐξωμολόγησεν⁹ καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν¹⁰ τοῦ παραδοῦναι **6**

αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ¹¹ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἄζύμων,¹ ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι¹² τὸ Πάσχα. Καὶ ἀπέστειλεν **7**

Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα

φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἴδού, **9**

εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσῃ¹³ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹⁴

¹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ² ἀναιρέω, take up, kill. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ό, Iscariot, man of Kerioth. ⁴ ἀριθμός, οὔ, ό, number, total. ⁵ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁶ στρατηγός, οὔ, ό, commander, general. ⁷ συντίθημι, agree, make an agreement. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁰ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹¹ ἄτερ, without, apart from. ¹² θύω, sacrifice, kill. ¹³ συναντάω, meet with, hence to happen. ¹⁴ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar.

ὑδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ¹ εἰσπορεύεται.² Καὶ 11
ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότη³ τῆς οἰκίας, Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστὶν τὸ
κατάλυμα,⁴ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Κἀκεῖνος⁵ ὑμῖν 12
δείξει ἀνώγειον⁶ μέγα ἐστρωμένον·⁷ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὔρον 13
καθὼς εἶρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,⁸ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν 14
πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα⁹ τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ
τοῦ με παθεῖν· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου¹⁰ 16
πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας 17
εἶπεν, Λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε¹¹ ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω 18
ἀπὸ τοῦ γενήματος¹² τῆς ἀμπέλου,¹³ ἕως ὅτου¹⁰ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ 19
λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἐκλασεν¹⁴ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Τοῦτό ἐστιν

¹ οὗ, where, when. ² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ⁵ κἀκεῖνος, and he, and she. ⁶ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ⁷ στρωννύω, spread, furnish. ⁸ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁰ ὅτου, until. ¹¹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹³ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ¹⁴ κλάω, break.

τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.¹ 20
 Ὡσαύτως² καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι,³ λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ
 καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Πλὴν ἰδοὺ, ἡ 21
 χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.⁴ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ 22
 ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὠρισμένον·⁵ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ
 παραδίδοται. Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν⁶ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα⁷ εἴη ἐξ 23
 αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία⁸ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν 24
 αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν⁹ αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες¹⁰
 αὐτῶν εὐεργέται¹¹ καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν 26
 γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος·¹² καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ 27
 ἀνακείμενος¹³ ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;¹³ Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν

¹ ἀνάμνησις, εὖ, ἡ, remembrance, reminder. ² ὡσαύτως, likewise. ³ δειπνέω, eat, dine. ⁴ τράπεζα, ἡ, ἡ, table. ⁵ ὀρίζω, mark off by boundaries, determine. ⁶ συζητέω, discuss, dispute. ⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ⁸ φιλονεικία, ἀ, ἡ, contentiousness, dispute. ⁹ κυριεύω, be lord over, rule. ¹⁰ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ¹¹ εὐεργέτης, οὐ, ὁ, benefactor. ¹² νέος, new, young. ¹³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal).

ὥς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες¹ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς² 28
μου: καὶ γὰρ διατίθεμαι³ ὑμῖν, καθὼς διέθετό³ μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα 29
ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης⁴ μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες
τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ 31
Σατανᾶς ἐξητήσατό⁵ ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι⁶ ὡς τὸν σῖτον:⁷ ἐγὼ δὲ ἐδεήθην⁸ περὶ 32
σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ⁹ ἡ πίστις σου: καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον¹⁰ τοὺς
ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός¹¹ εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν 33
καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ 34
σήμερον ἀλέκτωρ,¹² πρὶν¹³ ἢ τρίς¹⁴ ἀπαρνήσῃ¹⁵ μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ¹⁶ βαλαντίου¹⁷ καὶ πήρας¹⁸ καὶ 35
ὑποδημάτων,¹⁹ μὴ τινος ὑστερήσατε;²⁰ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς, 36
Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον¹⁷ ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν:¹⁸ καὶ ὁ μὴ ἔχων,

¹ διαμένω, remain, continue. ² πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ³ διατίθεμαι, appoint, make. ⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁵ ἐξαιτέω, demand of, ask for. ⁶ σινιάζω, sift, prove by trials. ⁷ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁸ δέομαι, ask, request. ⁹ ἐκλείπω, fail, cease. ¹⁰ στηρίζω, establish, fix firmly. ¹¹ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹³ πρὶν, before, formerly. ¹⁴ τρίς, thrice, three times. ¹⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁶ ἄτερ, without, apart from. ¹⁷ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹⁸ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²⁰ ὑστερέω, lack, need.

πωλήσει¹ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγοράσει μάχαιραν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι 37
 τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ ἀνόμων² ἐλογίσθη:
 καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ 38
 δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανόν ἐστιν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος³ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν:⁴ ἠκολούθησαν δὲ 39
 αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, 40
 Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.⁵ Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη⁶ ἀπ' αὐτῶν 41
 ὥσει⁷ λίθου βολήν,⁸ καὶ θεὶς τὰ γόνατα⁹ προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει 42
 παρενεγκεῖν¹⁰ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ
 σὸν γενέσθω. Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων¹¹ αὐτόν. Καὶ 43
 γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,¹² ἐκτενέστερον¹³ προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρῶς¹⁴ αὐτοῦ
 ὥσει⁷ θρόμβοι¹⁵ αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς 45

¹ πωλέω, sell. ² ἄνομος, lawless, without law. ³ ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁴ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁵ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ⁶ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁷ ὥσει, like, about. ⁸ βολή, ἡς, ἡ, throw, casting. ⁹ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁰ παραφέρω, carry away, remove. ¹¹ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ¹² ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish. ¹³ ἐκτενέστερον, more earnestly. ¹⁴ ἰδρῶς, ὠτος, ὁ, sweat, perspiration. ¹⁵ θρόμβος, ου, ὁ, drop, clot.

προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὔρεν αὐτοὺς κοιμωμένους¹ ἀπὸ τῆς
λύπης,² καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί καθεύδετε;³ Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ 46
εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.⁴

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, 47
προήρχετο⁵ αὐτούς, καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 48
αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι⁶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ 49
αὐτὸν τὸ ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ, Κύριε, εἰ πατάξομεν⁷ ἐν μαχαίρᾳ; Καὶ ἐπάταξεν 50
εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁸ αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν.
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐὰν⁹ ἕως τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου¹⁰ 51
αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτόν 52
ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς¹¹ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹²
ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων;¹³ Καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν 53

¹ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ² λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ³ καθεύδω, sleep. ⁴ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁵ προέρχομαι, go in front, precede. ⁶ φιλημα, τος, τό, kiss. ⁷ πατάσσω, strike, smite. ⁸ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁹ ἐάω, permit, allow. ¹⁰ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹¹ στρατηγός, οὔ, ὁ, commander, general. ¹² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹³ ξύλον, ου, τό, wood, tree.

τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετεínaτε¹ τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. Ἄλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ
ἐξουσία τοῦ σκοτοῦς.

Συλλαβόντες² δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον³ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ 54
ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.⁴ Ἀψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς 55
αὐλῆς,⁵ καὶ συγκαθισάντων⁶ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα 56
δὲ αὐτὸν παιδίσκη⁷ τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα⁸ αὐτῷ, εἶπεν,
Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτόν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. 57
Καὶ μετὰ βραχὺ⁹ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος
εἶπεν, Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης¹⁰ ὥσεί ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις 59
διῖσχυρίζετο,¹¹ λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός
ἐστίν. Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα,¹³ ἔτι 60
λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.¹⁴ Καὶ στραφεὶς¹⁵ ὁ κύριος ἐνέβλεψεν¹⁶ τῷ 61

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² συλλαμβάνω, take, conceive. ³ εἰσάγω, lead in, bring in. ⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ⁵ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁶ συγκαθίζω, cause to sit down together. ⁷ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁸ ἀτενίζω, gaze, stare. ⁹ βραχύς, short, little. ¹⁰ διῖστημι, pass, part. ¹¹ διῖσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ¹² Γαλιλαῖος, Galilean. ¹³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁴ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁵ στρέφω, turn, am converted. ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into.

Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη¹ ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι

Πρὶν² ἀλέκτορα³ φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ⁴ με τρίς.⁵ Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος 62
ἔκλαυσεν πικρῶς.⁶

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες⁷ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον⁸ αὐτῷ, δέροντες.⁹ Καὶ 63
περικαλύψαντες¹⁰ αὐτόν, ἔτυπτον¹¹ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτόν,
λέγοντες, Προφήτευσον. Τίς ἐστὶν ὁ παίσας¹² σε; Καὶ ἕτερα πολλὰ 65
βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον¹³ τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ 66
γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον¹⁴ αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον¹⁵ αὐτῶν, λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ 67
χριστός, εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ 68
καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῇτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς 69

¹ ὑπομνήσκω, remind, remember. ² πρὶν, before, formerly. ³ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὄ, rooster, cock. ⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁵ τρίς, thrice, three times. ⁶ πικρῶς, bitterly. ⁷ συνέχω, hold fast, oppress. ⁸ ἐμπαίζω, mock. ⁹ δέρω, beat, flay. ¹⁰ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹¹ τύπτω, smite, beat. ¹² παίω, strike, hit. ¹³ πρεσβυτέριον, οὐ, τό, body of elders, assembly of elders. ¹⁴ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁵ συνέδριον, οὐ, τό, council, Sanhedrin.

τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες, 70
 Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ 71
 δὲ εἶπον, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας; Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ
 στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. Ἦρξαντο 23
 δὲ κατηγορεῖν¹ αὐτοῦ, λέγοντες, Τοῦτον εὗρομεν διαστρέφοντα² τὸ ἔθνος, καὶ
 κωλύοντα Καίσαρι φόρους³ διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ 3
 δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
 ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ 4
 τοὺς ὄχλους, Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον⁴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχυον,⁵ 5
 λέγοντες ὅτι Ἀνασεΐει⁶ τὸν λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος
 ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαῖαν ἐπηρώτησεν εἰ ὁ 6
 ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁷ ἐστίν. Καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, 7

¹κατηγορέω, accuse, charge. ²διαστρέφω, distort, pervert. ³φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ⁴αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁵ἐπισχύω, grow strong, persist. ⁶ἀνασεΐω, stir up, incite. ⁷Γαλιλαῖος, Galilean.

ἀνέπεμψεν¹ αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις
ταῖς ἡμέραις.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν·² ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτόν, 8

διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἠλπίζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ

γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο 9

αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, εὐτόνως³ κατηγοροῦντες⁴ 10

αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας⁵ δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν⁶ αὐτοῦ, καὶ 11

ἐμπαίζας,⁷ περιβαλὼν⁸ αὐτὸν ἐσθῆτα⁹ λαμπράν,¹⁰ ἀνέπεμψεν¹ αὐτὸν τῷ

Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὃ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' 12

ἀλλήλων· προῦπῆρχον¹¹ γὰρ ἐν ἔχθρᾳ¹² ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

¹ ἀναπέμπω, send back. ² λίαν, greatly, very. ³ εὐτόνως, vigorously, vehemently. ⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ⁵ ἐξουθενέω, despise, ignore. ⁶ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ περιβάλλω, put around, clothe. ⁹ ἐσθῆς, ἦτος, ἡ, clothing. ¹⁰ λαμπρός, bright, shining. ¹¹ προῦπάρχω, exist before, have been already. ¹² ἔχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος¹ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν, 13
 εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὥς
 ἀποστρέφοντα² τὸν λαόν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας³ οὐδὲν εὔρον
 ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον⁴ ὧν κατηγορεῖτε⁵ κατ' αὐτοῦ: ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης: 15
 ἀνέπεμψα⁶ γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν
 πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας⁷ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκη⁸ δὲ εἶχεν 16
 ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἐορτὴν ἓνα. Ἀνέκραξαν⁹ δὲ παμπληθεῖ,¹⁰ λέγοντες, Αἶρε 18
 τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν:¹¹ ὅστις ἦν διὰ στάσιν¹² τινὰ γενομένην ἐν 19
 τῇ πόλει καὶ φόνον¹³ βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος 20
 προσεφώνησεν,¹⁴ θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,¹⁵ λέγοντες, 21
 Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν 22
 ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον⁴ θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ: παιδεύσας⁷ οὖν αὐτόν

¹ συγκαλέω, call together. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ ἀνακρίνω, examine, inquire into. ⁴ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ ἀναπέμπω, send back. ⁷ παιδεύω, teach, educate. ⁸ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁰ παμπληθεῖ, all together, all at once. ¹¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹² στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁴ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁵ ἐπιφωνέω, cry out, shout.

ἀπολύσω. Οἱ δὲ ἐπέκειντο¹ φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι: 23

καὶ κατίσχυον² αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινεν³ 24

γενέσθαι τὸ αἴτημα⁴ αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στάσιν⁵ καὶ φόνον⁶ 25

βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾔτοῦντο: τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ

θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον⁷ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι⁸ Σίμωνός τινος Κυρηναίου⁹ ἐρχομένου 26

ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν, φέρειν ὀπισθεν¹⁰ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ ἐκόπτοντο¹¹ καὶ 27

ἐθρήνουν¹² αὐτόν. Στραφεῖς¹³ δὲ πρὸς αὐτάς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Θυγατέρες 28

Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτάς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα

ὕμῶν. Ὅτι ἰδοῦ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στεῖραι,¹⁴ καὶ 29

¹ ἐπίκειμαι, lie on, lie upon. ² κατισχύω, overpower, prevail. ³ ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ⁴ αἴτημα, τος, τό, request, petition. ⁵ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁶ φόνος, ου, ό, murder, slaughter. ⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ⁸ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁹ Κυρηναῖος, ου, ό, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹⁰ ὀπισθεν, behind, after. ¹¹ κόπτω, strike, smite. ¹² θρηνέω, lament, mourn. ¹³ στρέφω, turn, am converted. ¹⁴ στεῖρος, barren.

κοιλίαι¹ αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ² οἱ οὐκ ἐθήλασαν.³ Τότε ἄρξονται λέγειν 30

τοῖς ὄρεσιν, Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς,⁴ Καλύψατε⁵ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ ἐν τῷ 31

ὕγρῳ⁶ ξύλῳ⁷ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῳ⁸ τί γένηται;

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι⁹ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.¹⁰ 32

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,¹¹ ἐκεῖ ἐσταύρωσαν 33

αὐτόν, καὶ τοὺς κακούργους,⁹ ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.¹² Ὁ δὲ 34

Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.

Διαμερίζόμενοι¹³ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.¹⁴ Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς 35

θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον¹⁵ δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες, Ἄλλους

ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.¹⁶ 36

Ἐνέπαιζον¹⁷ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ ὄξος¹⁸ προσφέροντες

¹κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ³θηλάζω, suckle, nurse. ⁴βουνός, οὔ, ὁ, hill, hillock. ⁵καλύπτω, cover, veil. ⁶ὕγρός, moist, green. ⁷ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁸ξηρός, dry, withered. ⁹κακοῦργος, ου, ὁ, criminal. ¹⁰ἀναιρέω, take up, kill. ¹¹κρανίον, ου, τό, skull. ¹²ἀριστερός, left, on the left. ¹³διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁴κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁵ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ¹⁶ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁷ἐμπαίζω, mock. ¹⁸ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar.

αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ 37
καὶ ἐπιγραφὴ¹ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν² Ἑλληνικοῖς³ καὶ Ῥωμαϊκοῖς⁴
καὶ Ἑβραϊκοῖς,⁵ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων⁶ κακούργων⁷ ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων, Εἰ σὺ εἶ ὁ 39
χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, 40
λέγων, Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; Καὶ ἡμεῖς μὲν 41
δικαίως,⁸ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν:⁹ οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον¹⁰
ἐπράξεν. Καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί¹¹ μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ 42
βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ 43
ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.¹²

¹ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ³ Ἑλληνικός, Greek, Greek. ⁴ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ⁵ Ἑβραϊκός, Hebrew. ⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁷ κακούργος, ου, ὁ, criminal. ⁸ δικαίως, righteously, justly. ⁹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁰ ἄτοπος, out of place, unusual. ¹¹ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹² παράδεισος, ου, ὁ, paradise, Paradise.

Ἦν δὲ ὥσει¹ ὥρα ἕκτη,² καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.³ 44

Καὶ ἐσκοτίσθη⁴ ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη⁵ τὸ καταπέτασμα⁶ τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ 46

φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι⁷ τὸ

πνεῦμά μου: καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.⁸ Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος⁹ τὸ 47

γενόμενον, ἐδόξασεν τὸν θεόν, λέγων, Ὁντως¹⁰ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. 48

Καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι¹¹ ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν¹² ταύτην, θεωροῦντες

τὰ γενόμενα, τύπτοντες¹³ ἑαυτῶν τὰ στήθη¹⁴ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν δὲ 49

πάντες οἱ γνωστοί¹⁵ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁶ καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι¹⁷

αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹⁸ ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος – 50

οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος¹⁹ τῇ βουλῇ²⁰ καὶ τῇ πράξει²¹ αὐτῶν – ἀπὸ 51

¹ ὥσει, like, about. ² ἕκτος, sixth. ³ ἕνατος, ninth. ⁴ σκοτίζω, darken. ⁵ σχίζω, split, separate. ⁶ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁷ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁸ ἐκπνέω, breathe out, expire. ⁹ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹⁰ ὄντως, really, indeed. ¹¹ συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹² θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹³ τύπτω, smite, beat. ¹⁴ στήθος, ος, τό, breast, chest. ¹⁵ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁷ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ¹⁸ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ¹⁹ συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ²⁰ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ²¹ πράξις, εως, ἡ, deed, function.

Ἀριμαθαίας¹ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ προσεδέχετο² καὶ αὐτὸς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. 52
 Καὶ καθελὼν³ αὐτὸ ἐνετύλιξεν⁴ αὐτὸ σινδόνι,⁵ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι⁶ 53
 λαξευτῷ,⁷ οὗ⁸ οὐκ ἦν οὐδέπω⁹ οὐδεὶς κείμενος.¹⁰ Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή,¹¹ 54
 σάββατον ἐπέφωσκεν.¹² Κατακολουθήσασαι¹³ δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν 55
 συνελθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, θεάσαντο¹⁴ τὸ μνημεῖον, καὶ ὥς ἐτέθη
 τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα¹⁵ καὶ μύρα.¹⁶ Καὶ τὸ 56
 μὲν σάββατον ἡσύχασαν¹⁷ κατὰ τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου¹⁸ βαθέος,¹⁹ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα,⁶ φέρουσαι ἅ 24
 ἡτοίμασαν ἀρώματα,¹⁵ καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν λίθον 2
 ἀποκεκυλισμένον²⁰ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ 3
 κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι²¹ αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, 4

¹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ² προσδέχομαι, receive, wait for. ³ καθαιρέω, take down, pull down. ⁴ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ⁵ σινδών, όνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁶ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁷ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ⁸ οὗ, where, when. ⁹ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁰ κείμαι, lie, be laid. ¹¹ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹² ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹³ κατακολουθέω, follow after. ¹⁴ θεάομαι, look at, behold. ¹⁵ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹⁶ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁷ ἡσυχάζω, be still, be silent. ¹⁸ ὄρθρος, ου, ό, daybreak, dawn. ¹⁹ βαθύς, deep, early. ²⁰ ἀποκυλίω, roll away. ²¹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss.

ἄνδρες δύο ἐπέστησαν¹ αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν² ἀστραπτούσαις·³ ἐμφοβῶν⁴ δὲ 5
 γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν⁵ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς,
 Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη· μνήσθητε 6
 ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 7
 παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν⁶ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, καὶ 8
 ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκά⁷ καὶ
 πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ⁸ Μαρία καὶ Ἰωάννα⁹ καὶ Μαρία 10
 Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. 11
 Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει¹⁰ λῆρος¹¹ τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν¹²
 αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν¹³ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας¹⁴ 12
 βλέπει τὰ ὀθόνια¹⁵ κείμενα¹⁶ μόνα· καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ

¹ ἐφίστημι, stand over, come upon. ² ἐσθῆς, ἡτος, ἡ, clothes. ³ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁴ ἐμφοβος, terrified, frightened. ⁵ κλίνω, cause to bend, bow. ⁶ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁷ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁸ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁹ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ¹⁰ ὥσει, like, about. ¹¹ λῆρος, ου, ὅ, idle talk, empty talk. ¹² ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹³ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁴ παρακύπτω, stoop to look, look. ¹⁵ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹⁶ κείμεναι, lie, be laid.

γεγονός.

Καὶ ἰδού, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ¹³
ἀπέχουσαν ¹ σταδίου ² ἐξήκοντα ³ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἥ ὄνομα Ἑμμαούς. ⁴ Καὶ ¹⁴
αὐτοὶ ὠμίλουν ⁵ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων ⁶ τούτων. Καὶ ¹⁵
ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν ⁵ αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, ⁷ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας
συνεπορεύετο ⁸ αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι ¹⁶
αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε ⁹ πρὸς ¹⁷
ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε σκυθρωποί; ¹⁰ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ᾧ ὄνομα ¹⁸
Κλεοπᾶς, ¹¹ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς ¹² Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνων
τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ποῖα; Οἱ δὲ ¹⁹
εἶπον αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ¹³ ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης
δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον ¹⁴ τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ: ὅπως τε ²⁰

¹ ἀπέχω, received, obtain. ² στάδιον, οὐ, τό, stadia, length of a stadium. ³ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁴ Ἑμμαούς, ἡ, Emmaus. ⁵ ὁμιλέω, converse, speak. ⁶ συμβαίνω, come together, come to pass. ⁷ συζητέω, discuss, dispute. ⁸ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁹ ἀντιβάλλω, exchange, discuss. ¹⁰ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹¹ Κλεοπᾶς, ᾧ, ὁ, Cleopas. ¹² παροικέω, live a stranger, sojourn. ¹³ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁴ ἐναντίον, in the sight of, before.

παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ
 ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι¹ 21
 τὸν Ἰσραὴλ. Ἀλλὰ γέ² σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον
 ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν³ ἡμᾶς, 22
 γινόμεναι ὄρθριαί⁴ ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον 23
 λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν⁵ ἀγγέλων ἑωρακέσαι, οἱ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ 24
 ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ
 γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὡ⁶ ἀνόητοι⁷ 25
 καὶ βραδεῖς⁸ τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ 26
 ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; Καὶ 27
 ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν⁹ αὐτοῖς
 ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ¹⁰ 28
 ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο¹¹ πορρωτέρω¹² πορεύεσθαι. Καὶ 29

¹λυτρόω, ransom, liberate. ²γέ, indeed, at least. ³ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁴ὄρθριος, early in the morning. ⁵ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁶ὦ, Oh! omega. ⁷ἀνόητος, foolish, thoughtless. ⁸βραδύς, slow. ⁹διερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁰οὗ, where, when. ¹¹προσποιέω, pretend, regard. ¹²πόρρω, far (away), far.

παρεβιάσαντο¹ αὐτόν, λέγοντες, Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν² ἐστίν,
καὶ κέκλικεν³ ἡ ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μείναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 30
κατακλιθῆναι⁴ αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας⁵
ἐπεδίδου⁶ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοιχθῆσαν⁷ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν: 31
καὶ αὐτὸς ἄφαντος⁸ ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ 32
καρδιά ἡμῶν καιομένη⁹ ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν⁷
ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, 33
καὶ εὔρον συνηθροισμένους¹⁰ τοὺς ἑνδεκα¹¹ καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι 34
Ἦγέρθη ὁ κύριος ὄντως,¹² καὶ ὤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο¹³ τὰ ἐν τῇ 35
ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει¹⁴ τοῦ ἄρτου.

¹ παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ² ἐσπέρα, ας, ἡ, evening. ³ κλίνω, cause to bend, bow. ⁴ κατακλίνω, make to lie down, recline. ⁵ κλάω, break. ⁶ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁷ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁸ ἄφαντος, invisible, disappearing. ⁹ καίω, burn, ignite. ¹⁰ συναθροίζω, gather, bring together. ¹¹ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹² ὄντως, really, indeed. ¹³ ἐξηγέομαι, explain, describe. ¹⁴ κλάσις, εως, ἡ, breaking, fracturing.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει 36
αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. Πτοηθέντες¹ δὲ καὶ ἔμφοβοι² γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα 37
θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι³ ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ⁴ 38
ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, 39
ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· ψηλαφήσατέ⁵ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα⁶
οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν⁷ αὐτοῖς τὰς 40
χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἦτι δὲ ἀπιστούντων⁸ αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ 41
θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, Ἐχετέ τι βρώσιμον⁹ ἐνθάδε;¹⁰ Οἱ δὲ ἐπέδωκαν¹¹ 42
αὐτῷ ἰχθύος¹² ὀπτοῦ¹³ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου¹⁴ κηρίου.¹⁵ Καὶ λαβὼν ἐνώπιον 43
αὐτῶν ἔφαγεν.

¹ πτοέω, terrify, scare. ² ἔμφοβος, terrified, frightened. ³ ταρασσω, trouble, agitate. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ψηλαφάω, touch, handle. ⁶ ὀστέον, τό, bone. ⁷ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁸ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁹ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ¹⁰ ἐνθάδε, within, here. ¹¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹² ἰχθύς, ὄος, ὁ, fish. ¹³ ὀπτός, roasted, baked. ¹⁴ μελίσσιος, coming from bees. ¹⁵ κηρίον, ου, τό, honeycomb.

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὧν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ 44
πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ προφήταις καὶ
ψαλμοῖς¹ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν² αὐτῶν τὸν νοῦν,³ τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς: 45
καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ 46
ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 47
μετάνοιαν⁴ καὶ ἄφεσιν⁵ ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ
Ἱερουσαλὴμ. Ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν 48
ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς: ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει
Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.⁶

Ἐξήγαγεν⁷ δὲ αὐτοὺς ἕξω ἕως εἰς Βηθανίαν:⁸ καὶ ἐπάρας⁹ τὰς χεῖρας αὐτοῦ 50
εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη¹⁰ ἀπ' 51
αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο¹¹ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτόν, 52

¹ ψαλμός, οὐ, ὁ, song of praise, psalm. ² διανοίγω, open up completely, open fully. ³ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty. ⁴ μεάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁵ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁶ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁷ ἐξάγω, lead out. ⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁰ διίστημι, pass, part. ¹¹ ἀναφέρω, bring up, offer.

ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης· καὶ ἦσαν διὰ παντός ἐν τῷ 53

ἱερῷ, αἰνοῦντες¹ καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ αἰνέω, praise.